

MEDUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
INTERNATIONAL SCHOLARLY CONFERENCE

SANCTUS HIERONYMUS DALMATIAE VIR ILLUSTRIS

SPLIT, 24. - 25. RUJNA 2020.
(From 24th - 25th of September 2020)

KNJIGA MEDITERANA 2020.

Organizatori

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U SPLITU

ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD HAZU U SPLITU

Počasni odbor

Josip Bratulić

Nenad Cambi

Davorin Rudolf

Blaženko Boban

KNJIGA MEDITERANA 2020.
(Split, 20. – 26. rujna)

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
SANCTUS HIERONYMUS DALMATIAE
VIR ILLUSTRIS

Split, 24. – 25. rujna 2020.

International Scholarly Conference
(from 24th - 25th of September 2020)

KNJIŽEVNI KRUG
SPLIT
2020

Organizacijski i znanstveni odbor

Ivan Bodrožić

Nenad Cambi

Josip Vrandečić

Tomislav Đonlić

UVODNA NAPOMENA

S. HIERONYMUS DALMATIAE VIR ILLUSTRIS

Ove godine navršava se 1600 godina od smrti jednog od najznamenitijih Dalmatinaca, sv. Jeronima. Rodio se je u gradiću Stridonu, mjestu na granici Dalmacije i Panonije, koje do danas ne možemo pouzdano locirati, no da je bio Dalmatinac, o tome svjedoči njegov suvremenik Paladije (usp. *Hist. Laus.* 41,2). Jeronim, međutim, nije živio statičnim već vrlo dinamičnim životom. Vođen obvezama i duhovnim traženjima, obišao je cijelo Rimsko Carstvo, od Dalmacije do Rima, od Galije do Sirije, Palestine i Egipta. Kao neka vrsta kozmopolita, taj zapadnjak koji živi na Istoku danas postaje simbolom europskog jedinstva, koje se mukotrpno probija i sporo ostvaruje u svijetu u kojem je više podjela nego u njegovo doba.

Jeronim je po odgoju i obrazovanju dijete svoga vremena koje se probija i dokazuje u svijetu kulture i znanosti; ali temperamentan kakav je bio, nije se dao zarobiti ni staviti u skućene okvire. Kršćanska vjera mu otvara nova obzorja, što on prihvaća kao izazov i nastoji spojiti nespojive krajnosti. Zato svu svoju stručnost i znanje ulaže ne u karijeru, već u razumijevanje Svetoga pisma, a sve svoje životne energije u dosljedan evanđeoski život kao revni asket i monah. Kao takav ostatak će svijetli i izazovni primjer sve do danas: čovjek velike erudicije, a još veće skromnosti; čovjek kojemu je jedina moć bila poznavanje Pisma, a jedina slava vjernost Evanđelju.

No Jeronim ima posebnu važnost za hrvatski narod, jer su ga Hrvati, došavši na prostore nekadašnjeg rimskog Ilirika prihvatili kao svoga sveca i zaštitnika. Njegovo se ime vezalo uz nastanak glagoljice, te je kao takav utjecao na oblikovanje kršćanske svijesti hrvatskoga naroda, koji se je još od srednjega vijeka njime ponosio kao svojim sinom. Osim utjecaja na hrvatsku pismenost i kulturu, Jeronim je izvršio golem utjecaj i na duhovnost hrvatskoga naroda, pogotovo zato što su ga franjevci na našim prostorima prihvatili kao iskusnog i vrsnog učitelja askeze i duhovnoga života. Iz svega rečenoga razvidno je kako je *sveti Jere*, kako ga od milja zovemo u

Dalmaciji, ušao na velika vrata u hrvatsku teologiju i književnost, kršćanski život i liturgiju, jednako kao što je pronašao svoje mjesto u povijesti i umjetnosti.

Jer je Jeronim, siromašni betlehemiški monah, ostavio golemu baštinu kojom je mnoge zadužio, logično je da mu se oda počast ovim znanstvenim skupom u Splitu, središtu današnje Dalmacije, a povodom 1600. obljetnice smrti, a u sklopu kulturne manifestacije Knjiga Mediterana. Ovo je drugi simpozij u proteklih godinu dana koji organiziraju teološki fakulteti u Hrvatskoj, uz ostale institucije koje su se u našem narodu uključile u proslavu ove značajne obljetnice, a koji ima međunarodno obilježje, te smo ga i nazvali *Hieronymiana II*. Vjerujemo da Split neće stati samo na ovome skupu, već da će postati središte svjetskih jeronimovskih istraživanja, uz potporu i društvene zajednice – Splitsko-dalmatinske županije koja je upravo ovog velikog Dalmatinca uzela za svoga zaštitnika.

Iskreno zahvaljujem svima koji su dio jeronimovskog projekta, sa željom da nastave neumorno, poput Jeronima, obogaćivati današnju civilizaciju i čovjeka kulturom i vrijednostima koje je i on živio prije 16 stoljeća.

Ivan Bodrožić

S. HIERONYMUS DALMATIAE VIR ILLUSTRIS

This year marks the 1600th anniversary of the death of one of the most famous Dalmatians, St. Jerome. He was born in the town of Stridon, a place on the border of Dalmatia and Pannonia, which we cannot reliably locate to this day, but his contemporary Palladius testifies that he was a Dalmatian (cf. *Hist. Laus.* 41,2). Jerome, however, did not live a static, but a very dynamic life. Guided by obligations and spiritual pursuits, he toured the entire Roman Empire, from Dalmatia to Rome, from Gaul to Syria, Palestine, and Egypt. As a kind of cosmopolitan, this Westerner living in the East today is becoming a symbol of European unity, which is struggling towards realization in a world where there is more division than in Jerome's time.

Both by his upbringing and education, Jerome was a child of his time who was striving to win recognition and to prove himself in the areas of culture and scholarship, but because of his temperament, he did not accept to be limited by outer restrictions and narrow-mindedness. For him the Christian faith opened new horizons, which he accepted as a challenge, and as a way to balance incompatible extremes. That is why he invested all his scholarly expertise and knowledge not in his personal career, but in understanding the Scriptures, and devoted all his energy not only to live a life in accordance with the Gospels, but to become a monk and zealous ascetic. As such, he remains a brilliant and challenging example to this day: a man of great erudition, and even greater modesty; a man whose only power was knowledge of the Scriptures, and whose only glory was fidelity to the Gospel.

Jerome has a special importance for the Croatian people, because the Croats, coming to the territory of the former Roman Illyricum, accepted him as their patron saint and protector. His name was associated with the origin of the Glagolitic alphabet, and as such influenced the shaping of the Christian consciousness of the Croatian people, who from the Middle Ages onward regarded him as their compatriot. In addition to influencing Croatian literacy and culture, Jerome had a huge impact on the spirituality of the Croatian people, especially because the Franciscans in our area accepted him as an experienced and excellent teacher of asceticism and spiritual life.

In Dalmatia a term of endearment *Sveti Jere* is often used instead of his full name *Sveti Jeronim*. From all this it is clear that he entered through the wide-open doors into Croatian theology and literature, Christian life and liturgy, just as he found his place in history and in art.

Because Jerome, a poor monk from Bethlehem, left a huge legacy, it is our debt to honour him with this scholarly conference in Split, the centre of today's Dalmatia, on the occasion of the 1600th anniversary of his death. The conference, which takes place as part of the cultural manifestation *Book of the Mediterranean*, is the second scholarly symposium on St Jerome organized during the past year by theological faculties in Croatia, along with other institutions that have joined in celebrating this important anniversary; therefore, we called it *Hieronymiana II*. We believe that this will not be the only conference on Jerome in Split, but that this city will become the centre of the research on him worldwide; we also hope that our work will receive support from wider community, and especially from the Split-Dalmatia County, which has taken the great Dalmatian as its patron.

I would like to express my sincere thanks to everyone who is part of this Jerome project, as well as my wish, which I share with many others, to continue tirelessly – like Jerome – our effort to enrich the world of today with the cultural values that he lived by sixteen centuries ago.

Ivan Bodrožić

Međunarodni znanstveni skup / International Scholarly Conference
SANCTUS HIERONYMUS DALMATIAE VIR ILLUSTRIS
Split, 24. – 25. rujna 2020.
(from 24th - 25th of September 2020)

RASPORED IZLAGANJA / SCHEDULE OF PAPERS

Četvrtak, 24. rujna / Thursday, September, 24

8.30 — Zavod HAZU, Split, Trg braće Radića 7

Pozdravne riječi / Words of Welcome: Nenad Cambi, Ivan Bodrožić i
župan Blaženko Boban

I. DIO SKUPA / FIRST SESSION

Voditelj / Chairmen: Kristijan Kuhar

Cambi Nenad: Jeronim, Dalmacija, Dioklecijan

Faričić Josip: Prostorni obuhvat Dalmacije tijekom prošlosti: geografski okvir
potrage za zavičajem sv. Jeronima

Matijević Ivan: Salona u Jeronimovo doba

Medved Marko: Liburnijska teza o lociranju Stridona i crkva sv. Jeronima u Rijeci

Bratulić Josip: Sveti Jeronim i hrvatski glagoljaši

Badurina Stipčević Vesna: Jeronimove Vitae Patrum u hrvatskoglagoljskoj
književnosti

Pauza / Break

II. DIO SKUPA / SECOND SESSION

Voditelj / Chairmen: Nenad Cambi

Galović Tomislav: Dva papinska reskripta iz 1248. i 1252. godine o hrvatskim glagoljašima i sveti Jeronim (analiza i povijesna kontekstualizacija)

Ivo Babić: Sveti Jeronim, Aleši, Marulić

Ivić Ines: Sveti Jeronim i franjevačka pobožnost

Jozić Branko: Dvije luči Dalmacije: Jeronim i Marulić

Vrandečić Josip: Sveti Jeronim u renesansi

Radić Danka: Sveti Jeronim i jadranske teme

Ručak / Lunch

III. DIO SKUPA / THIRD SESSION

Voditelj / Chairmen: Josip Vrandečić

Košćak Silvio – Kuhar Kristijan: Naučitelji Crkve (Ambrozije, Augustin i Jeronim) u hrvatskoglagoljskoj tradiciji

Kuhar Kristijan – Botica Ivan: Služba na blagdan sv. Jeronima u hrvatskoglagoljskim brevijarima

Košćak Silvio: Crkveni oci kod sv. Johna Henrya Newmana s naglaskom na sv. Jeronima

Barščevski Taras: »De optimo genere interpretandi« sv. Jeronima u teoriji i praksi današnjih prijevoda Svetoga pisma

Runje Domagoj: Biblijski citati u poslanici Svetoga Jeronima Svetom Paulinu o biblijskim knjigama

Vidović Marinko: Jeronimovo tumačenje Pavlovih poslanica

Barišić Anto: Jeronimov susret i kontroverzija s arijanizmom na Istoku

Bodrožić Ivan: Jeronimov komentar Danijelovih sedmica u prepisci između salonitanskog biskupa Hezihija i sv. Augustina

Vedriš Trpimir: Gospođice s Aventina: Jeronimovo duhovno nasljeđe i rimska hagiografija

Petak, 25. rujna / Friday, September, 25

8.30 — Zavod HAZU, Split, Trg braće Radića 7

IV. DIO SKUPA / FOURTH SESSION

Voditelj / Chairmen: Ivan Bodrožić

Lučín Bratislav: Jeronimovski florilegij Petra Cipika

Vujanović Barbara: Tema sv. Jeronima u opusu Ivana Meštrovića

Knežević Josip: Poveznica *nova ex veteri haeresis* u tumačenju Jeronimova
Komentara na proroka Jeremiju (In Hier. I, 17,3)

Jeanjean Benoît: Quelles informations la Lettre 130 de Jerome apporte-t-elle
sur Anicia Faltonia Proba, grand-mere de Demetrias? Les consequences
d'une traduction abusive de Ep. 130,7

Viellard Delphine: What is an illustrious man for Jerome in the De viris illustribus?

Cain Andrew: Jerome s Pauline Commentaries and the Rhetoric of Chastity

Pauza / Break

V. DIO SKUPA / FIFTH SESSION

Voditelj / Chairmen: Josip Knežević

Caruso Giuseppe: I Commentarii in Hieremiam di Girolamo: tra esegesi e impegno antiereticale

Courtrey Régis: Ipsa Scripturarum uerba ponenda sunt. L'exegese grammaticale
au service de la defense de la virginite de Marie dans le Contre Helvidius
de Jerome

Degórski Basilio: Il giudizio di san Girolamo sull'imperatore Costantino il Grande
secondo la continuazione della »Cronaca di Eusebio di Cesarea«

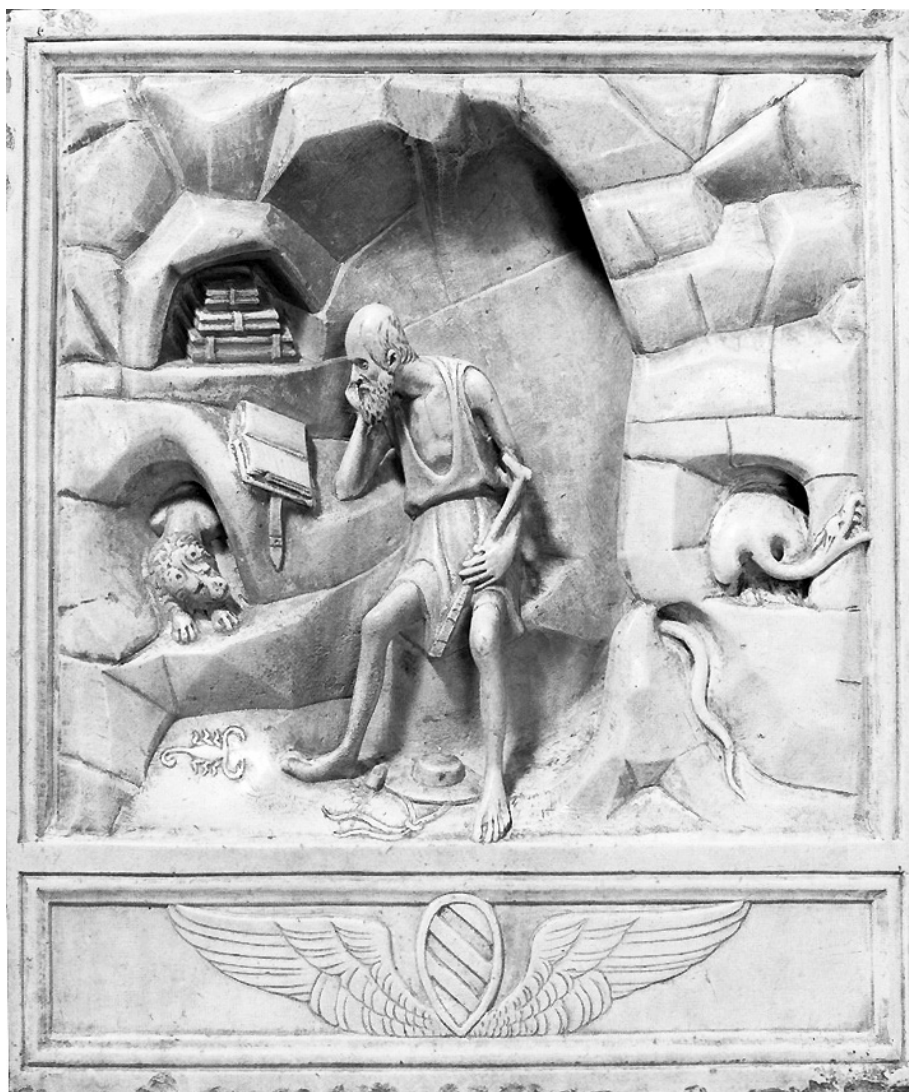
Franchi Roberta: From Erotic to Ascetic Desire: Jerome's Letters and the Song
of Songs

Heidl György: Jerome, Chromatius and the Plant of Jonah

Zatvaranje skupa / Closing of the Conference

SAŽETCI / ABSTRACTS

Andrija Aleši, Sv. Jeronim u pustinji, oko 1480., Galerija umjetnina u Splitu

Ivo Babić

Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije u Splitu

SVETI JERONIM (EUSEBIUS SOPHRONIUS HIERONYMUS, C. 347. – 420.),
HUMANIST MARKO MARULIĆ (1450. – 1524.) I KIPAR ANDRIJA ALEŠI
(1425. – 1505.)

Marko Marulić i Andrija Aleši bili su suvremenici. Albanac Aleši, rodom iz Drača, primljen je u splitsko građanstvo, a pokopan je u crkvi bratovštine sv. Duha čije je bio član. U onodobnom Splitu, s otprilike četiri tisuće stanovnika u gradu skupa s predgrađima, vjerojatno su se poznavali barem po viđenju Andrija Aleši, uvaženi, već vremenšni kipar i graditelj i mladi književnik i ugledni koljenović Marko Marulić. U svakom slučaju, udisali su isti zrak onodobne fizičke i duhovne atmosfere s nabojsima strahova od kuge, od Turaka pred gradskim zidinama pa se vapilo nebeskoj zaštiti. U njihovo doba oživio je kult sv. Jeronima koji se doživljavao kao davni zemljak, Dalmatinac iz mutnih vremena razgradnje Rimskoga Carstva. Marulić je napisao opsežan Život sv. Jeronima. Aleši je isklesao najveći reljef u Dalmaciji, onaj u krstionici trogirске katedrale koji prikazuje sv. Jeronima, kao starog isposnika u pećini, sa svojim knjigama, u društvu s lavom, sa zmijom i škorprijama koje prijeteći gmižu po stijenama. Isklesao je čitavu seriju malih reljefa, retabala na kojima ponavlja motiv sv. Jeronima u pećini. Njemu se pripisuje kip sv. Jeronima u kapeli sv. Ivana Trogirskog. U Splitu je prikazao sv. Jeronima na oltaru crkve Betlehem na Marjanu.

Za inventar sakralnih motiva posebno je zanimljiv reljef iz trogirске krstionice. U mnogo čemu je blizak Marulićeve Životu sv. Jeronima. Marulić kao i sveti Jeronim velik je dio svog opusa posvetio egzogeni Svetog pisma, posebno Evandjelja po Mateju. Kod Alešija toliko je simbola preuzetih iz Evandjelja; usahlo (neplodno) stablo, zmije, grad na gori...

Ivo Babić, hrvatski povjesničar umjetnosti i arheolog (Trogir, 17. VI. 1946.), diplomirao je povijest umjetnosti i arheologiju, kao paralelni studij i filozofiju, te doktorirao (1982.) na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Od 1970. do 1974. radio je kao konzervator u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu, od 1974. do 1979. bio je ravnatelj Muzeja grada Trogira, od 1979. nastavnik na Sveučilištu u Splitu gdje je bio i rektor od 1998. do 2002. Istražuje poglavito kulturnu baštinu Trogira i Splita, s naglaskom na njezinoj zaštiti. Inicirao je konzervaciju pojedinih trogirskih spomenika, pa je tako vodio i izgradnju trogirске galerije Cate Dujšin-Ribar (1978.). Pokrenuo je i gradnju lapidarija Muzeja grada Trogira (1987.). Postavio je niz izložbi u Zagrebu, Beogradu i Splitu među kojima su i revijalne izložbe Splitski salon i I. Salon sakralne umjetnosti u Splitu.

Glavna djela: *Trogir* (fotomonografija, 1976.), *Prostor između Splita i Trogira* (1984.), *Trogirska katedrala* (1989.), *Od ubavog do gubavog* (1994.), *Pomak prema crnom* (2005.), *Trogir. Grad i spomenici* (2016.), *Iz dalmatinskog srednjovjekovlja* (2019).

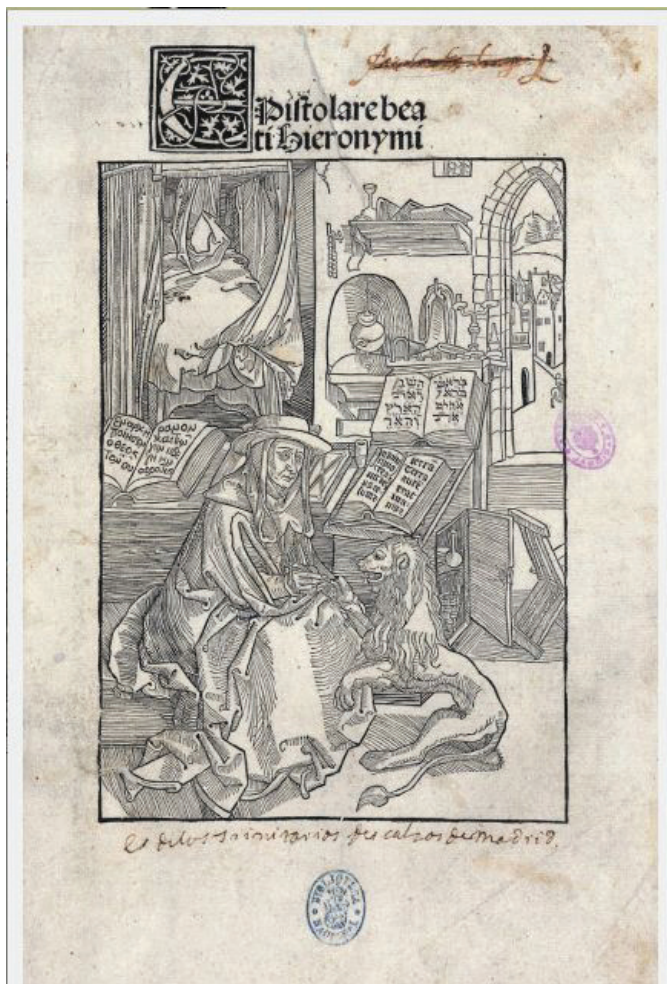
Vesna Badurina Stipčević
Staroslavenski institut u Zagrebu

JERONIMOVE *VITAE PATRUM* U HRVATSKOGLAGOLJSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Sveti je Jeronim napisao tri monaške biografije, životopise svetog Pavla pustinjača, svetog Hilariona opata i monaha Malka. Pustinjaci o kojima Jeronim pripovijeda prvi su kršćanski pustinjaci, koji su u 3. i 4. stoljeću pred jakim progonima pronašli utočište u pustinjama rimskih provincija Egipta, Sirije i Palestine. Jeronimove su *Vitae Patrum* postale najpopularniji legendarni tekstovi kršćanske antike i srednjega vijeka i značajno su utjecale na razvoj hagiografske književnosti. I u hrvatskoj književnoj tradiciji postoje tekstovi Jeronimovih pustinjačkih hagiografija, a najstariji su prijevodi sačuvani u hrvatskoglagoljskim spomenicima. Hrvatskoglagoljski tekstovi *Života svetoga Pavla Pustinjača* (*Vita s. Pauli primi eremitaе*) potječu iz različitih književnih predaja, dva su teksta potvrđena u zbornicima (*Fragment zbornika HAZU 32b*, 15. st. i *Žgombičev zbornik*, 16. st.) i pripadaju grčkobizantskoslavenskoj tradiciji (BHG 1467), a tri legende nalaze se u hrvatskoglagoljskim brevijarima (*2. novljanski brevijar*, 1495., *Baromičev brevijar*, 1493. i *Brozičev brevijar*, 1561.) i pripadaju latinskim izvorima Pavlove *Vita* (BHL 6596). Jeronimova legenda o svetom Hilarionu opatu (*Vita s. Hilarionis abbataе*, BHL 3879) čita se u oficiju ovoga sveca u sedamnaest glagoljskih brevijara od 14. stoljeća do 1561. godine. Eremitički likovi Pavla Pustinjača i opata Hilariona bili su inspiracijom i kasnijim hrvatskim crkvenim piscima i hagiografima. Ovi Jeronimovi monaški životopisi od srednjega vijeka čine vrlo važan sastavni dio hrvatske književne i duhovne kulture.

Vesna Badurina Stipčević diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studije klasične filologije i arheologije (1985.) te magistrirala (1991.) i doktorirala (1999.) s temama iz hrvatskoglagoljske filologije. Od 1986. zaposlena je u Staroslavenskom institutu u Zagrebu, sada u zvanju znanstvene savjetnice u trajnom zvanju. Voditeljica je projekta *Istraživanje starije hrvatskoglagoljske zborničke baštine* Hrvatske zaklade za znanost. Članica je Znanstvenog odbora i koordinatorica *Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo* (Staroslavenski institut i Ministarstvo znanosti, tehnologije i sporta RH, 2014.). Članica je Biblijske komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta. Sudjeluje u nastavi diplomskih i doktorskih studija (Filozofski fakultet, Hrvatski studiji). Bavi se filološkim istraživanjima hrvatske srednjovjekovne književnosti i kritičkim izdavanjem glagoljskih književnih spomenika. Objavila je veći broj znanstvenih i stručnih radova te nekoliko knjiga: *Hrvatskoglagoljska legenda o svetom Pavlu Pustinjaču* (1992.); zajedno s Vinkom Grubišićem, *Jeronimove hagiografije* (2008.); *Hrvatskoglagoljska Knjiga o Esteri* (2012.); *Hrvatska srednjovjekovna proza 1, Legende i romani* (2013.), a zajedno sa Sandrom Požar i Franjom Velčićem uredila je zbornik *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okruženju* (2015.). Sudjelovala je u izradi latiničkih izdanja glagoljskih spomenika: *Novi testament iz 1562/1563* (2013., 2015.) i *Drugi beramski brevijar iz 15. stoljeća* (2018., 2019.).

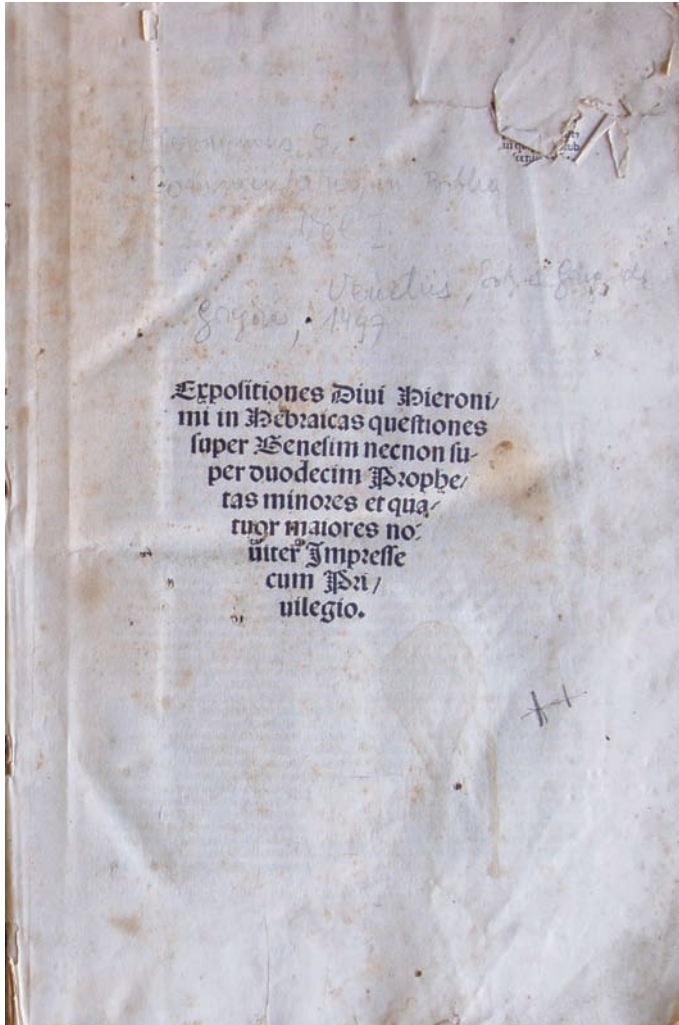

Epistolare beati Hieronymi, Basel, 1492. (Albrecht Dürer)

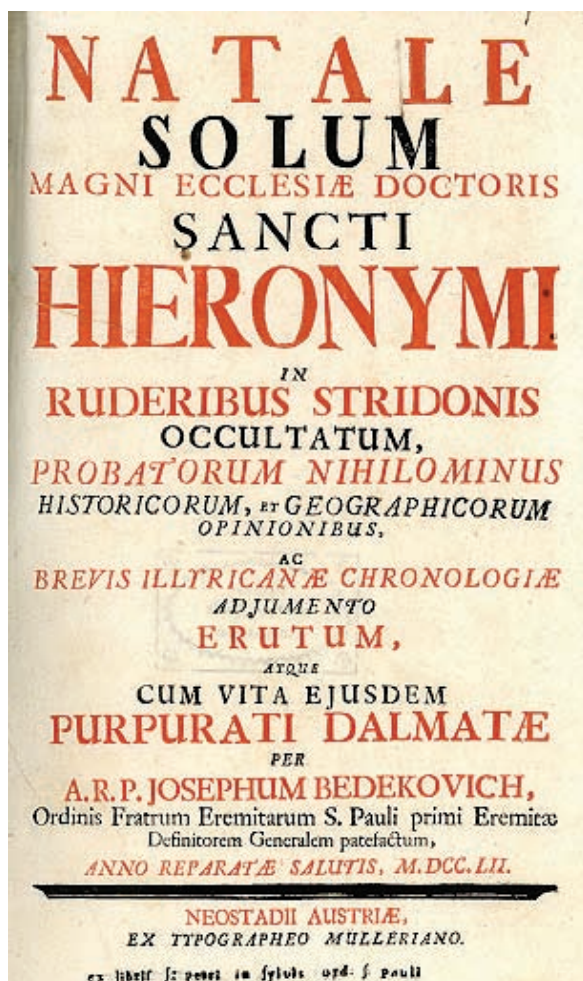
Natale Bonifacio: Sveti Jeronim. U: Robertus Papafava, *De situ Carniolae, Carinthiae, Stiriae atque Epeiri et regionum Illyrico finitimarum*. Romae: Haeres Joannis Petri Colinii, 1655.

**Expositiones diui Hieroni/
mi in Hebraicas questiones
super Genesim necnon su-
per duodecim Prophe-
tas minores et qua-
tuor maiores no-
uiter Impresse
cum He-
braico.**

*Expositiones diui Hieronymi in Hebraicas questiones super Genesim necnon
super duodecim prophetas minores et quatuor maiores, Venetiis, 1497.*

Josip Bedeković Komorski, *Natale solum magnae Ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum...*, Neostadii Austriae, 1752.

Triptih Gospinog oltara iz trogirске katedrale, u sredini Bogorodica s djetetom, s njene desne strane sv. Jere u pustinjačkoj odori sa štapom i lavom pod nogama, s njene lijeve strane lik sv. Ladislava u kraljevskom ornatu, 1470.

Triptih oltara sv. Jere s likovima sv. Ivana Trogirskog, sv. Jeronima i sv. Lovre, danas u crkvi dominikanskog samostana u Trogiru, rad radionice Nikole Firentinca

Juraj Dalmatinac, figura sv. Jeronima s grobnice sv. Staša, 1450.,
splitska katedrala

Andrija Aleši, kip sv. Jeronima, trogirska katedrala, 15. stoljeće

Tripun Bokanić, kip sv. Jeronima,
Galerija umjetnina u Splitu

Sv. Jeronim, dio oltarnog poliptiha
izvorno u crkvi sv. Marije de Taurello,
15. stoljeće, pripisano A. Vivaniniju,
danas u muzeju Riznica splitske
katedrale

Gentile Bellini, prikaz sv. Jeronima na oslikanim vratnicama orgulja, 1489.,
Muzej sakralne umjetnosti u Trogiru

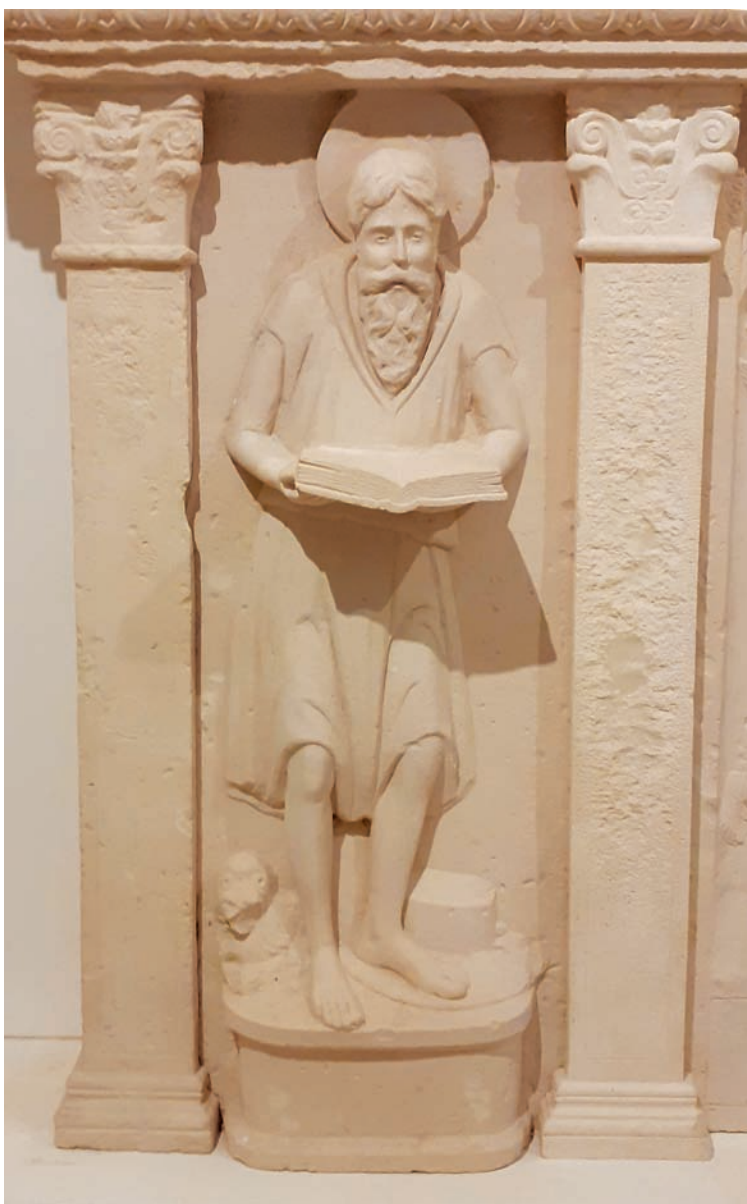

Pogled na pustinjački stan i crkvicu sv. Jere na Marjanu iz 1470.

Andrija Aleši, sv. Jeronim u pećini, oko 1480.,
detalj kamenog poliptiha iz crkvice sv. Jere na Marjanu

Sveti Jeronim, detalj glavnog oltara iz crkvice Porodenja BD Marije (Betlem) na Marjanu, 15. stoljeće, danas u muzeju Riznica splitske katedrale

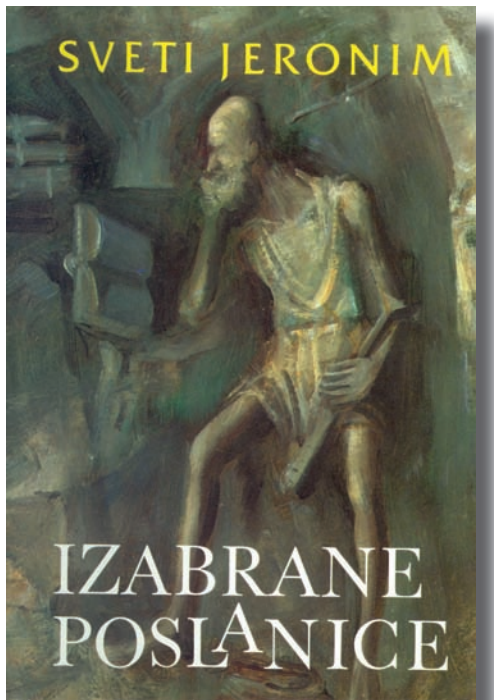
Prikaz Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Drvorez je iz knjige: Fioravante Martinelli, *Roma ricercata nel suo sito*, 1761., str. 176.

Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima, lat. *Pontificium Collegium Croaticum Sancti Hieronymi*, Rim

Prigodna poštanska marka »1600. obljetnica smrti svetog Jeronima« puštena u opticaj 27. svibnja 2020. Motiv na marki je sv. Jeronim sa slike J. Tintoretta iz 16. st. s oltarne pale iz crkve Sv. Marka u Korčuli

Sveti Jeronim, *Izabrane poslanice*, prir. Josip Bratulić, prev. I. Marković i M. Križman, Književni krug Split, 1990.

Anto Barišić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

JERONIMOV SUSRET I KONTROVERZIJA S ARIJANIZMOM NA ISTOKU

Jeronimov dolazak na Istok u drugoj polovici 372. godine u svakom pogledu predstavlja novu fazu u njegovu životu. Otišavši s već davnom, mladenačkom željom i namjerom da bude, poput mnogih hodočasnika, obični hodočasnik u gradu Kristova stradanja, u Jeruzalemu, slijedom različitih događaja na kraju će, u ranim četrdesetim godinama svoga života, donijeti odluku da se, nakon proputovanja po raznim i glavnim centrima kršćanstva na Istoku, trajno nastani u neposrednoj blizini Jeruzalema, u Betlehemu. Ali između privremene hodočasničke želje i trajne odluke da ostane živjeti i djelovati na Istoku, događaju se novi susreti i za nj nove, neočekivane teološke kontroverzije u koje će se kao novopridošli Latin i, u tom trenutku, bez teološkog znanja, silom prilika morati uključiti. U trenutku Jeronimova dolaska na Istok već više desetljeća traje arijevska teološka kontroverzija vezana za kršćanski nauk o Trojstvu.

U radu ćemo pratiti i prikazati Jeronimove prve reakcije, (ne)snalaženja, perpleksije i stavove u susretu s arijanizmom.

Anto Barišić rođen je 1974. godine u Doribabi (Jajce). U Varaždinu je završio srednjoškolsko obrazovanje (1989. – 1993.). Kao redovnik i prezbiter član je franjevačkoga reda Male braće kapucina Hrvatske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića. Diplomirao je 2000. godine na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (KBF), a iste godine ređen je za prezbitera. Na razini Provincije dosada je obnašao službe odgojitelja, gvardijana, defnitora, provincijalnoga vikara. U Rimu je 2005. godine postigao magisterij patrističkih znanosti na Institutu Augustinianum papinskoga Lateranskog sveučilišta. Po povratku iz Rima 2006. godine, u svojstvu asistenta prof. dr. sc. Zdenku Tomislavu Tenšek, počinje predavati na KBF-u Patrologiju. Godine 2010. doktorira na istom fakultetu na temu teandričke kristologije u misli prof. dr. sc. Tomislava Janka Šagi-Bunića. Docent je na KBF-u u Zagrebu na katedri *Povijest kršćanske literature i kršćanskega nauka* i vd. pročelnika spomenute katedre. Trenutno obnaša i službu prodekana za organizaciju, financije i područni studij. Predmet su njegova zanimanja i proučavanja povijest ranoga kršćanstva patrističkoga razdoblja, istraživanje te publiciranje arhivske ostavštine i baštine uglednoga hrvatskog teologa i kulturnoga djelatnika prof. dr. sc. T. J. Šagi-Bunića.

Taras Barščevski

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*DE OPTIMO GENERE INTERPRETANDRI SV. JERONIMA U TEORIJI
I PRAKSI DANAŠNJIH PRIJEVODA SVETOGA PISMA*

Braneći se od »neupućenih jezika« da ne samo da nije valjano preveo nego i da je hotimice krivotvorio prijevod poslanice Epifanija iz Salamine Ivanu Jeruzalemskom, kao što se i sveti Pavao morao braniti pred Agripom od optužaba Židova koji su tražili njegovu smrt »zbog nade u uskrsnuće« (usp. Dj 25, 14–26, 32; 26, 7–8), sveti Jeronim u poslanici Pamahiju, svojem utjecajnom prijatelju u Rimu, pokazuje ispravnost ne samo načela toga i ostalih svojih prijevoda nego i njihovu zasnovanost na svjedočanstvima novozavjetnih pisaca.

Iako neki pretpostavljaju da bi pismo moglo biti samo izgovorom da se Ivana i Rufina optuži u Rimu, sveti Jeronim često ističe da u tome tekstu daje točne upute o načinu prevođenja Svetog pisma, temeljeći svoju obranu ponajprije na izboru načina prevođenja, kojim se postiže vjernost smislu (*sensus*) kakav je autor želio, a da se pritom ne prevodi doslovno ili riječ za riječ (*verborum ordo*). Međutim, kada je riječ o prijevodu Svetoga pisma, pitanje vjernosti (*fidelitas*) smislu postaje i pitanje »istine« (*veritas*). Zapravo, svaka je pojedinost u Svetom pismu važna jer sadrži objavu, pa tako vrijedi: *verborum ordo mysterium est*. Mislim da svi današnji prijevodi i s teoretskoga i s praktičnoga gledišta teže prema vjernosti smislu, jer ni posve točan doslovni prijevod još nije jamstvo da je smisao izvornika točno prenesen, a tim ni jamstvo čitateljeva točna razumijevanja.

U mnogim današnjim prijevodima dinamičkoga ili funkcionalnoga tipa velika se pozornost posvećuje tomu da čitatelj može otkriti u prijevodu isti onaj smisao koji je želio i ljudski autor. No uspiju li čitateljima i učiniti dostupnim i razumljivim smisao Svetoga pisma, neće li prijevod Svetoga pisma time lišiti *misterija* prisutnosti i nadahnuća Duha Svetoga koji Pismo čini Božjom riječju? Drugim riječima: kojim načinom današnji prevoditelji, tragajući za *najboljim načinom prevođenja*, čine smisao teksta dostupnim čitatelju, a da tekstu ne oduzmu Istinu Božje riječi?

Rođen je 11. lipnja 1969. godine u Banja Luci (Bosna i Hercegovina) u grkokatoličkoj svećeničkoj obitelji vlč. Ivana i Jozefe. 1973. godine s obitelji seli u Hrvatsku, gdje od 1976. pohađa osnovnu školu u Sibirju. 1982. godine odlazi u Papinsku ukrajinsku gimnaziju u Rimu, koju završava sa malom maturom 1987. Od 1987. do 1993. godine studira filozofiju i teologiju na Papinskom gregorijanskom sveučilištu, nakon čega upisuje studij biblijskih znanosti na Papinskom biblijskom institutu, koji završava sa licencijatom biblijskih znanosti (SSL) 1998. godine. 1993. godine je zaređen u Rimu za podđakona i đakona, a 21. kolovoza 1994. godine primio je svećeničko ređenje od pok. biskupa Slavomira Miklovša u biskupskoj katedrali u Križevcima. 2003. godine upisao je doktorski studij iz pastoralne teologije sa specijalizacijom iz biblijskog i liturgijskog pastoralna na Salezijanskom papinskom sveučilištu u Rimu, koji

je završio obranom doktorske radnje Prijevodi Svetog Pisma na ukrajinski jezik. Povijest te ekumensko-liturgijske perspektive sadašnjosti 2014. godine. Od 1996. predavao je različite predmete na Lavovskoj bogoslovnoj akademiji, koja je 2002. godine postala Ukrajinsko katoličko sveučilište, u Lavovu (Ukrajina). Krajem rujna 2016. vratio se u Hrvatsku. Od 1. lipnja 2017. godine zaposlen je na radnom mjestu docenta na Katedri Svetog pisma Novog zavjeta Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Knjige: *La traduzione della Sacra Scrittura in lingua ucraina. Il passato e le prospettive ecumenico-liturgiche del presente*. Estratto della Tesi di Dottorato, Roma, 2014; *Vstup do biblijnyh nauk. Konspekt lekcij* [= *Uvod u biblijske znanosti. Priručnik*], L'viv, 32013; *Blaženstva – dobra novyna* [= *Blaženstva – dobra vijest*], L'viv, 1999; *Jevanhel's'ki prytči. Konspekt lekcij* [= *Evandeoske prispodobe. Priručnik*], L'viv, 2002. Ruski prijevod: *Evanhels'skie Pritči*. Konspekt lekcij dlja slušatelej kursov učytelej khrystyanskoj etiki i katehizatorov [= *Evandeoske prispodobe*. Priručnik za studente tečaja učitelja kršćanske etike i katehete], Kharkov, 2009; *Molytovne čytannja Jevanhelija vid Marka* [= *Molitveno čitanje Evandelja po Marku*], L'viv, 2015; *Čytannja Svjatoho Pys'ma v sim'ji* [= *Čitanje Svetog Pisma u obitelji*], L'viv, 2012; Taras BARŠČYVS'KYJ – Zahar MYHASJUTA – Jevhen STANIŠEVS'KYJ – Ihor CMOKANYČ – Jurij ŠČURKO, *Komantari do Nedil'nyh Jevanhelij* [= *Komentari nedjeljnih evandeoskih čitanja*], Taras BARŠČEVS'KYJ. (ur.), L'viv: Svičado 2015; *Vymohy ta pravyla ščodo napsannja ta oformlennja naukovyh robit dlja studentiv Filozofs'ko–bohoslovs'koho fakul'tetu* [= *Zahtjevi i pravila sastavljanja znanstvenog rada za studente Filozofsko–teološkog fakulteta*], Taras BARŠČEVS'KYJ – Oleh HIRNYK (ur.), L'viv: Ukrajins'kyj katolyc'kyj universytet, 2014; Taras BARŠČYVS'KYJ – Tetjana SANNIKOVA – et. alii. *Osnovy chrystyjans'koji etyky*. Navčal'na prohrama 1-11 klasy [= *Osnove kršćanske etike*. Nastavni program za 1-11 razrede], L'viv: Svičado 2010.

Ivan Bodrožić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

JERONIMOV KOMENTAR DANIJELOVIH SEDMICA U PREPISCI IZMEĐU SALONITANSKOG BISKUPA HEZIHIIJA I SV. AUGUSTINA

U svojoj prepisci glede drugog Kristova dolaska s Hezihijem, salonitanskim biskupom, sveti Augustin će u Ep. 197 odbiti izjasniti se o vremenu drugog Kristova dolaska, o čemu ga je Hezihije izravno pitao. Dok je Hezihije inzistirao na tome da se može izračunati točan trenutak, dotle će Augustin odbacivati takve tvrdnje. Štoviše u Ep. 197,5 reći će kako je i sveti prezbiter Jeronim obilježavao kao nepromišljenost mišljenje nekog čovjeka koji je tumačio da se Danijelove sedmice odnose na drugi, a ne na prvi dolazak (usp. Comm. In Dan. 9,24; PL 25, 542sl).

Hezihije, međutim, nije bio zadovoljan tim tumačenjem, to jest držao je da ono ne može biti konačno ili bolje od drugih, jer je jedan broj teologa naginjao jednome, a drugi drugome mišljenju. Štoviše, Hezihije se poziva i na pravilo kojim se vodi i sveti Jeronim, a to je da je vrlo opasno izricati sud o stavovima učiteljâ Crkve, sve s ciljem da zadrži svoju tezu kao valjanu.

Augustin, međutim, uzvraća novim pismom (Ep. 199) i ostaje dosljedan prethodno danom tumačenju kada se pozvao na Jeronimov komentar, pri čemu drži kako je vrlo važno pitanje naviještaju li Danijelove sedmice prvi ili drugi dolazak (usp. 199,7,21). Hiponski biskup ponovno se poziva na tolike tumače božanskih tekstova koji su dokazali da se Danijelovo proročanstvo ispunilo pri prvom Kristovu dolasku. Premda više ne spominje Jeronima, sasvim je jasno kako je on jedan od njih.

Ivan Bodrožić, rođen je u Svibu 20. kolovoza 1968. Klasičnu gimnaziju je završio u Splitu (1983.1987.), a teološki fakultet u Splitu i Rimu (1987.-1994.). Na Papinskom institutu Augustinianum u Rimu je magistrirao i doktorirao teologiju obranivši doktorsku tezu pod nazivom *Numerologija u misli svetog Augustina* (2002.). Po završenom doktorskom studiju započeo je raditi na Katoličkom bogoslovnom fakultetu od 2002., a od jeseni 2005. stupio je u redovito radni odnos. U međuvremenu je odlukom Fakultetskog vijeća od 15. siječnja 2004. izabran u znanstveno-nastavno zvanje (naslovnog) docenta, a odlukom od 13. listopada 2005. izabran na radno mjesto u znanstveno-nastavnom zvanju docenta pri Katedri povijesti kršćanske literature i kršćanskog nauka Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Od 2007. obnašao je službu pročelnika Katedre. Odlukom Vijeća društveno-humanističkog područja od 16. prosinca 2009. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora, a od 1. ožujka 2010. je redoviti zaposlenik KBF-a Sveučilišta u Zagrebu pri Katedri povijesti kršćanske literature i kršćanskog nauka, gdje obnaša i službu pročelnika Katedre, a od 2019. ponovno je zaposlenik splitskog KBF-a. 16. siječnja 2014. izabran je u znanstveno zvanje znanstvenog savjetnika, a u listopadu 2017. izabran je za redovnoga profesora.

Ivan Botica – Kristijan Kuhar

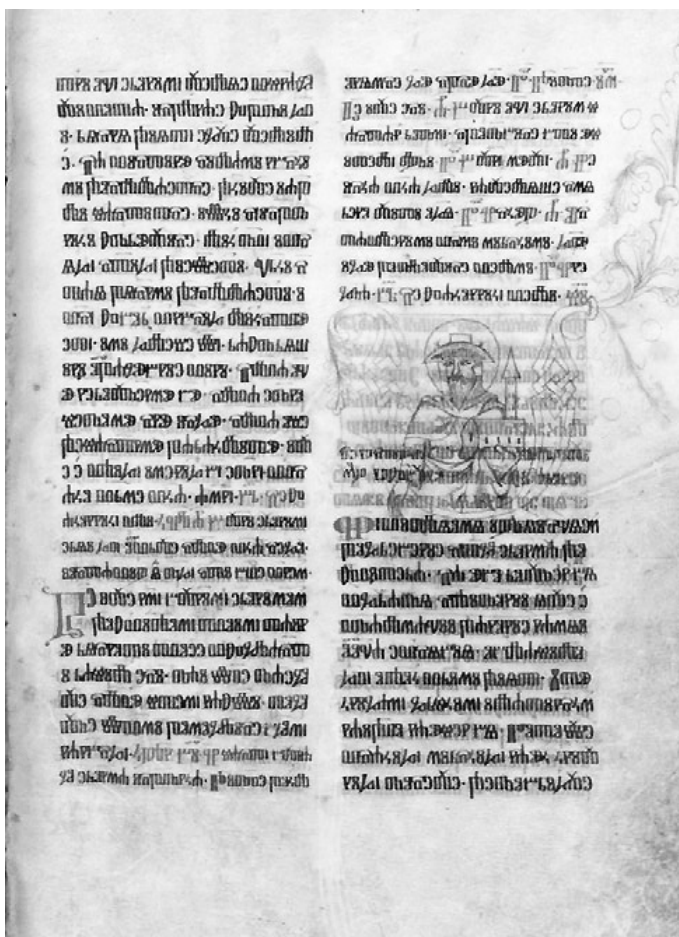
Staroslavenski institut u Zagrebu

SLUŽBA NA BLAGDAN SV. JERONIMA U HRVATSKOGLAGOLJSKIM BREVIJARIMA

Liturgijski spomen sv. Jeronima, koji se slavi 30. rujna na dan svečeve smrti, donosi samo polovica cjelovito sačuvanih hrvatskoglagoljskih brevijara po zakonu Rimskoga dvora. Otvoreno je pitanje zašto ostali hrvatskoglagoljski brevijari nemaju molitvene časove na taj blagdan s obzirom na to da je sv. Jeronim bio zaštitnik glagoljaštva i da su svi glagoljski brevijari nastali iz istoga predloška, prijevodom latinskoga brevijara *secundum morem Romanae curiae* na hrvatski crkvenoslavenski jezik. Raščlambom molitvenih časova uočene su mnoge razlike u broju časova i u pojedinim liturgijskim elementima od brevijara do brevijara, ali se isto tako dobio zaključak da su hrvatskoglagoljski brevijari iz unutrašnjosti Istre, gdje je bilo najstarije štovanje sv. Jeronima u Katoličkoj crkvi, ali i najživlje na glagoljaškom prostoru, imali cjelovitiju liturgijsku službu u čast sv. Jeronima u odnosu na druge. Uvjerljivo je najbogatiju liturgiju časova u čast sv. Jeronima imao Humski brevijar. K tomu, jedini ima iluminaciju sv. Jeronima u uobičajenoj kardinalskoj odjeći sa šeširom, ali sa siluetom bazilike Marijina Uznesenja u Akvileji. Zanimljivo je da gotovo svi hrvatskoglagoljski brevijari s liturgijskim spomenom sv. Jeronima donose himan sv. Jeronimu koji nije zabilježen u molitvi časova u predtridentskome latinskom brevijaru. Stoga se može smatrati »dodanom vrijednošću« živomu štovanju sv. Jeronima u glagoljaškim crkvama koje u dioništvu s Rimokatoličkom crkvom ne bi mogle opstajati upravo bez sv. Jeronima.

Ivan Botica rođen je u Splitu. Završio je studij kroatistike i povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i poslijediplomski doktorski studij medievistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Doktorirao je 2011. tezom *Krbavski knezovi u srednjem vijeku*. Bio je asistent na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a od 2012. je zaposlen na Staroslavenskom institutu. Predavao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Bio je suradnik na više znanstvenih projekata, a od tekućih je član Znanstvenoga centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo i dvaju projekata Hrvatske zaklade za znanost (IP-2018-01-6053 i IP-2019-04-3797). Sudjelovao je na tridesetak domaćih i međunarodnih konferencija, a dvjema je bio suorganizator. Objavio je četrdesetak znanstvenih i stručnih radova te velik broj recenzija i prikaza. Bavi se cjelokupnom poviješću glagoljaštva i izdavanjem povijesnih dokumenata pisanih brzopisnim pismima (kurzivna glagoljica i hrvatska ćirilica), nastojeći održati svoja ranija zanimanja za medievističke teme poput istraživanja hrvatskoga plemstva i rada u sveučilišnoj nastavi.

Kristijan Kuhar rođen je u Osijeku. Završio je studij teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i poslijediplomski doktorski studij medievistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Doktorirao je 2017. tezom *Povijesno liturgijske posebnosti euholoških obrazaca ranog razdoblja* slavenske liturgije (10. – 14. st.) s osvrtno na predslavlja. Znanstveni je suradnik na Staroslavenskom institutu u Zagrebu, suradnik Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo te suradnik na dva projekta Hrvatske zaklade za znanost od 2020. godine (IP-2019-04-5942 i IP-2019-04-3797). Znanstvena su mu zanimanja srednjovjekovna liturgija i rimska liturgijska tradicija na crkvenoslavenskom jeziku i glagoljici.

Oficij s Jeronimovim životopisom, *Humski brevijar*, 15. st.
(Zagreb, NSK, R 4067, f. 145r)

Nenad Cambi

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

HIERONYMUS, STRIDON, DALMATIA

Jeronim, crkveni otac i pisac, rano je zadobio velik ugled u kršćanskom svijetu. Od srednjega vijeka, a nije isključeno i od ranije, svojatali su ga mnogi gradovi i narodi, gotovo kao što je to bilo i s rodnim mjestom Homera. Zbog toga su se i množile rasprave, više-manje polemike i neutemeljena prisizanja. Rasprave se po lokaciji svrstavaju na istarsku, talijansku, dalmatinsku pa i tzv. neutralnu stranu. Po svuda je, naime, postojala želja da se Jeronimovo podrijetlo ugnijezdi u vlastitu domovinu i zavičaj.

Dvojbe o Jeronimovu podrijetlu možda je on sam potakao natuknicom o svom rodnom gradu koja glasi: *Hieronymus natus patre Eusebio, oppido Stridonis, quod a Gothis eversum Dalmatiae quondam Panoniaeque confinium fuit*. Citat sadrži škrte podatke: Jeronimovo ime, očevo ime, ime grada (Stridon), koji se nalazio na granici Dalmacije i nekadašnje Panonije, a poharali su ga Goti. U drugim izvorima nema spomena grad Stridona, što znači da nije na nekoj važnijoj cesti, jer ga nema ni u itinerarima. Međutim, ime grada odaje ilirsko postanje. Naime, toponimi, antroponimi, oronimi i hidronimi sa završetkom na -on (latinski -on zamjenjuju grčki omikron i omega) upućuju na njihov predantički postanak.

Stridon Jeronim naziva *oppidum*, što zapravo označava utvrđeni grad/naselje s municipalnim statusom ili bez njega. Takvih *oppida* bilo je u izobilju u Dalmaciji. U vezi s lokacijom Stridona, valja se osvrnuti i na jedan natpis koji se najčešće, iako ipak ne i uvijek, odbacuje kao falsifikat. Natpis je, kao *gefälscht*, objavljen u CIL III 9860. Niz naizgled nesuvislih slova bio je upisan u bilježnicu Stevana Petkovića. Unatoč teškoćama, odčitao ih je J. Alačević:

iu[d]ex [d]a (t)us a [Fl]
avio Va[ler]io Cons
(t)a[nt]io [v.c.] p(praeside) p(provinciae) [D]elm
(atiae) [f]i[ne]s inte[r] Salv
ia(t)as e(t) S[tri]do
[n]e[n]ses [d]e[t]e[r]m
i[n]avi[t]

Je li to falsifikat? Bilježnica Stevana Petkovića sadrži samo nekoliko redaka i nepotpunih slova koja vlasnik nije interpretirao niti objavio. Ako je doista postojao takav natpis, Petković ga je s velikim naporom samo prepisao. Slova mu očito nisu bila jasna i ostavio ih je u onom obliku kako ih je vidio. Pitanje je, je li ih točno i prepisao. Jedina bi mogućnost bila da je falsifikator bio, inače poznat kao čestita osoba, Josip Alačević. Možda ga se smije »optužiti« da je očuvani dio natpisa

lokalpatriotistički protumačio. Alačević nije izvlačio dalekosežne zaključke. Dakle ostaci se mogu smatrati autentičnima, ali interpretativno dvojbenima. Nalaz između Grahova i Glamoča, na temelju Alačevićeva tumačenja ukazivao bi na to da su granice između zajednica Salvijata i Stridonjana bile negdje na tome području.

Da je Jeronim Dalmatinac, izravno proistječe iz posprdnog navoda biskupa Paladija iz Helenopola u Bitiniji: Ἱερώλυμός τις ἀπὸ Δαλματίας. Iza ovoga odlomka krije se smisao »što se dobro može očekivati od Dalmatinca« (*quid bonis ex Dalmatia*). S obzirom na to da je Paladije u sukobu s Jeronimom i da mu je suvremenik, navod je autentičan. Jeronim je bio rimski građanin, latinskog govornog izričaja, rođen u Dalmaciji, u Stridonu, što je nedvojbeni ilirski urbonim. Ipak, teško je pretpostaviti da bi Jeronim bio nekog dalekog delmatskog podrijetla.

Nenad Cambi hrvatski je arheolog (Split, 21. II. 1937.), diplomirao (1962.) i doktorirao (1976.) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Počeo je raditi 1963. kao konzervator za Salonu u Zavodu za zaštitu spomenika u Splitu, te je od 1965. radio kao kustos u Arheološkome muzeju u Splitu da bi od 1980. do 1982. bio i njegovim direktorom. Od 1987. redoviti je profesor na Filozofskom fakultetu u Zadru sve do umirovljenja 2007. kada dobiva naslov *professor emeritus* klasičnih i starokršćanskih studija. Kao gost-predavač nastupao je na sveučilištima Marburg/Lahn (Njemačka), Macerata i Roma II (Italija), Bordeaux (Francuska) i Ljubljana (Slovenija). Redoviti je član HAZU od 2002. Područja njegovih znanstvenih interesa u prvom su redu klasična arheologija (antička skulptura, sarkofazi, arhitektura i kultovi) i ranokršćanska arheologija (arhitektura, skulptura i sitna umjetnička produkcija). Autor je više od dvadeset knjiga, a velik dio znanstvenih radova objavio je u inozemnim časopisima, knjigama i aktima skupova. Na taj je način predstavio spomenike hrvatske kulturne baštine uvrstivši ih u svjetsku literaturu. S druge strane, uveo je u domaću znanost teme koje su predmet međunarodnih znanstvenih rasprava, kao i suvremenu metodologiju i nove arheološke discipline. Vodio je arheološka istraživanja u Saloni, Naroni, na Visu i dr. Od 1989. član je Papinske komisije za ranokršćansku arheologiju u Vatikanu. Plodno i bogato razdoblje Cambijeve kulturološke djelatnosti započinje 1991. kao predsjednika Književnog kruga Split u kojem vremenu je uređena i tiskana biblioteka od oko 550 knjiga i 170 brojeva časopisa.

Autor je više studija i knjiga: *Priručnik za hidroarheološka istraživanja* (1970.), *Starokršćanska bazilika i benediktinski samostan u Stobreču* (1974.), *Atički sarkofazi u Dalmaciji* (1988.), *Antički portret u Hrvatskoj* (1991.), *Sarkofag Dobroga pastira iz Salone i njegova grupa* (1994.), *Starokršćanska bazilika u Zmijavcima* (1999.), *Imago animi: antički portret u Hrvatskoj* (2000.), *Antika* (2002.), *Kiparstvo rimske Dalmacije* (2005.), *Sarkofazi lokalne produkcije u rimskoj Dalmaciji: (od II. do IV. stoljeća)* (2010.), *Arheološka zbirka Burnum* (2014.), *Dioklecijan: vir prudens, moratus callide et subtilis ili inventor scelerum et machinator innum malorum: povijesne kontrovrze i današnje dileme* (2016.), *Dioklecijanov lik: između realnosti i transcendencije: artistički, ikonografski i sociološki aspekti* (2017.), *Umjetnost antike u hrvatskim krajevima* (2020.).

Bazyli (Remigiusz Stefan) Degórski

Rim – Angelicum

IL GIUDIZIO DI SAN GIROLAMO SULL'IMPERATORE COSTANTINO
IL GRANDE SECONDO LA CONTINUAZIONE DELLA »CRONACA«
DI EUSEBIO DI CESAREA

Prima di comporre la sua più famosa opera »Storia Ecclesiastica« (Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία), Eusebio di Cesarea aveva redatto il »Chronicon«, ossia un testo storiografico che riassume la cronologia universale e biblica. La versione originale greca dell'opera è andata persa, ma ne restano una traduzione completa in lingua armena e una parziale in latino, fatta proprio da san Girolamo.

Dopo aver presentato una sintesi di storia orientale e greca in base alle fonti scritturistiche, nella seconda parte dell'opera Eusebio fornisce una tavola sincronica a più colonne che copre il periodo che va da Abramo (2016 a.C.) sino all'anno 303 d.C., e proprio questa seconda parte del »Chronicon« eusebiano (noto anche con il titolo *Temporum liber o breviarium*) fu tradotta da san Girolamo e da lui stesso continuata sino all'anno 378.

Nel nostro articolo cercheremo di analizzare tutti i passi geronimiani che concernono l'imperatore Costantino I, detto il Grande, ovvero gli anni della vita dell'imperatore che vanno dal 327 alla stessa morte, avvenuta nel 337.

Remigiusz Stefan (nome religioso: Bazyli) Degórski (Łasin (Polonia) 20. X. 1955.).

Liceo classico, presso il Seminario Minore di Płock (dal 1970 al 1974); Studi filosofico-teologici, presso il Seminario Maggiore di Włocławek (dal 1974 al 1977), e presso l'Istituto Filosofico-teologico dell'Ordine dei Monaci di San Paolo Primo Eremita di Cracovia, affiliato alla Pontificia Accademia Teologica di Cracovia (dal 1978 al 1981); Professore di Patrologia, presso l'Istituto Filosofico-teologico dell'Ordine dei Monaci di San Paolo Primo Eremita della Pontificia Accademia Teologica di Cracovia (dal 1987 al 1990); Professore di Patrologia, presso il Seminario Maggiore dei Carmelitani Scalzi a Cracovia, affiliato alla Pontificia Accademia Teologica di Cracovia (nell'anno accademico 1987-1988); Professore aggregato (adiunctus) di Patrologia, presso l'Istituto Intradipartimentale delle Ricerche di Antichità Cristiana dell'Università Cattolica di Lublino (dal 20 X 1987 al 30 VI 1990); Professore incaricato di Patrologia e di Teologia dogmatica, presso la Pontificia Università San Tommaso d'Aquino nell'Urbe (dal 2 III 1990); Membro della Sekcja Patrystyczna przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski [= Sezione Patristica della Commissione per la Dottrina presso la Conferenza Episcopale Polacca]; Membro ordinario dell'Association Internationale d'Études Patristiques (dal 1991); Membro ordinario della Commissione delle Ricerche sulle Antichità Cristiane [presso la Sezione Storico-Filologica della Società delle Scienze dell'Università Cattolica di Lublino] (dal 1994). Professore invitato di Patrologia e di Antropologia Patristica, presso il Pontificio Istituto di Spiritualità (»Teresianum«), a Roma (dall'anno accademico 2005-2006).

Libri:

Edizione critica della »Vita Sancti Pauli Primi Eremitae« di Girolamo, Institutum Patristicum »Augustinianum«, Roma 1987; *La dottrina trinitaria prenicena* [= Dissertationes Paulinorum, 4/1], Kraków-Skałka 1991; *Św. Hieronim. Żywoty mnichów: Pawła, Hilariona, Malchusa* [= Źródła monastyczne, 10], Tyniec-Kraków 1995; *San Girolamo. Vite degli eremiti: Paolo, Ilarione, Malco* [= Collana di Testi Patristici, 126], Città Nuova Editrice, Roma 1996; *Zbawczy dialog Boga z ludźmi w pismach św. Gaudentego z Brescji*, Rzym 2001; *Św. Hieronim. Listy do Eustochium. Listy 22, 31, 108* [= Źródła monastyczne, 33], Tyniec-Kraków 2004; *Hieronimi historica et hagiographica. Vita Beati Pauli monachi Thebaei. Vita Hilarionis. Vita Malchi monachi captivi. Epistula praefatoria in Chronicis Eusebii Caesariensis. Chronicorum Eusebii Caesariensis continuatio. De viris inlustribus. In Regulae S. Pachomii versionem praefatio* // *Girolamo. Opere storiche e agiografiche. Vita di san Paolo, eremita di Tebe. Vita di Ilarione. Vita di Malco, l'eremita prigioniero. Prefazione alla traduzione delle Cronache di Eusebio di Cesarea. Continuazione delle Cronache di Eusebio di Cesarea. Gli uomini illustri. Prefazione alla traduzione della Regola di Pacomio* [= Hieronimi opera, XV // Opere di Girolamo, XV], Città Nuova, Roma 2014.

Josip Faričić

Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru

PROSTORNI OBUHVAT DALMACIJE TIJEKOM PROŠLOSTI: GEOGRAFSKI OKVIR POTRAGE ZA ZAVIČAJEM SV. JERONIMA

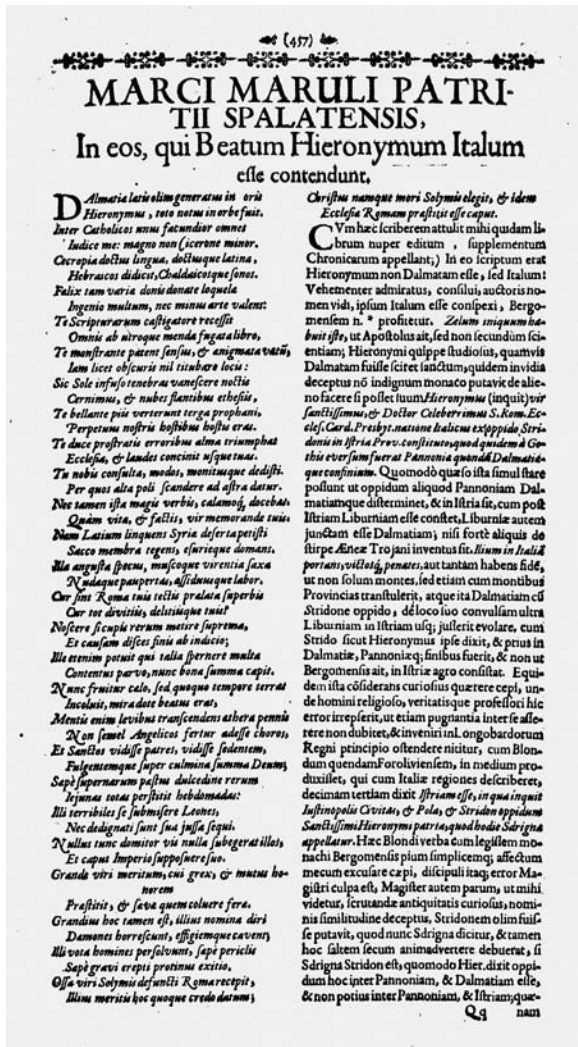
Mjesto i prostor rođenja i odrastanja svakoga čovjeka bitne su odrednice njegova identiteta. Krajolik i kultura rodnoga krajolika urezani su u memoriju čineći matricu u koju uranja bitak i s kojom se uspoređuje svaki novi prostor života i djelovanja i svako novo iskustvo.

Polazeći od šturih historiografskih podataka o podrijetlu svetoga Jeronima kao i često citirane izjave *Parce mihi Domine quia Dalmata sum* koja se, bez konkretnih argumenata, pripisuje svecu, predmet je ovoga istraživanja pregled pulsirajuće geografije Dalmacije koja je tijekom prošlosti često mijenjala svoj obuhvat: onaj administrativni, onaj kulturni i onaj vernakularni. Bez obzira na to tko je gore citiranom izrekom plastično izrazio osnovne crte karaktera prevoditelja Biblije na latinski jezik, a koji je vjerojatno motivaciju našao u dramatičnom narativu Knjige o Jobu (Job 7, 16), navodima Paladija o Jeronimovu podrijetlu iz Dalmacije (Hist. Laus. 41,2) i spoznaji o temperamentu ljudi na istočnoj obali Jadrana, očito je Dalmaciju doživljavao kao egzotičnu, samoživu i pomalo perifernu regiju romaniziranoga i kristijaniziranoga mediteranskog svijeta.

Mnogobrojni znanstveni pokušaji lociranja antičkoga Stridona kao i aktualna svojatanja rodnoga mjesta sv. Jeronima najčešće se oslanjaju na maštu i intuiciju, kontekstualizaciju i lepršavu rekonstrukciju, a ne i na relevantne dokumente, koji uostalom, ako i postoje, još uvijek nisu poznati. Zabune i ispričive zablude rezultat su čestih mijena prostornog obuhvata Dalmacije kao stvarne i kao imaginarne prostorne cjeline nastale na temeljima rimske provincije. Stoga cilj istraživanja nije, na temelju analize kartografskih i historiografskih izvora geografskih podataka, osporavati pokušaje vezivanja pojedinaca i zajednica uz časnú svetojeronimsku baštinu, već ukazati na promašaje koji nastaju kada se isključivim pristupima zaniječe pravo na propitkivanje i kada se želje i potrebe sinkroniziraju s najpodesnijim trenutkom u carstvu linearne ali istodobno teško pojmljive dijakronije.

Rođen je u Zadru 16. lipnja 1976. Godine 1998. diplomirao je geografiju i povijest na Filozofskom fakultetu u Zadru Sveučilišta u Splitu, a zatim je 2003. magistrirao i 2006. doktorirao na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2015. redoviti je profesor na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Predaje više temeljnih i izbornih kolegija: Kartografija, Matematička geografija i Geografija religija na preddiplomskom i diplomskom studiju te Metodologija znanstvenih istraživanja i Jadran u kontekstu Sredozemlja na doktorskom studiju. Od 2008. do 2011. bio je pročelnik Odjela za geografiju, a od 2011. je prorektor Sveučilišta u Zadru. Autor je i koautor stotinjak znanstvenih i stručnih radova objavljenih u časopisima, zbornicima radova i (kao poglavlja) u knjigama iz područja kartografije, histori-

jske, regionalne i pomorske geografije. Među tim radovima su i oni o prostornom obuhvatu i percepciji Dalmacije na starim kartama i u leksikografskim djelima. Uredio je više znanstvenih monografija i zbornika radova. Član je uredništva znanstvenog časopisa *Hrvatski geografski glasnik i Kartografija i geoinformacije*. Član je Hrvatskoga geografskog društva, Hrvatskoga kartografskog društva, Matice hrvatske. Društva za povjensicu Zadarske nadbiskupije *Zmajević* te Europske akademije znanosti i umjetnosti sa sjedištem u Salzburgu.

Marko Marulić, *In eos, qui beatum Hieronymum Italum esse contendunt*,
 u: Ioannes Lucius, *De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*, Amstelædami, 1666.

Roberta Franchi
University of Florence

FROM EROTIC TO ASCETIC DESIRE: JEROME'S LETTERS
AND THE SONG OF SONGS

In late 383 or early 384, Jerome translated two of Origen's *Homilies on the Song of Songs* for Damasus. It is not accidental that Jerome's interest in Origen's exegesis of the Song was piqued at the moment that he was beginning to position himself as a *virginitatis defensor*. Jerome's ascetic theory come to hinge on the idea that consecrated virginity is itself a kind a marriage. »It is hard for human soul not to love«, Jerome writes, »and it is necessary that our mind be drawn into some sort of affection« (*Ep.* 22:17). Desire is inevitable, is inside human condition. How to overcome it? Love of the flesh is overcome by love of the spirit. Desire is quenched by desire. This battle is well illustrated by Jerome's anecdote about his sojourn in the desert of Chalcis. During his ascetic struggles, Jerome discovered the intimate connection and interdependence between the body and soul, while he hoped to achieve holiness in body and spirit. While in the desert, Jerome asked Rufinus to send him a copy of the commentary on the Song of Songs, written by Rhetitius. It would seem that, burning with »heat« as he was at that time, he needed textual images of eroticism to gratify his own blazing body. Why did he choose this commentary? According to Jerome, one cannot fight against desire, but one should channel it into one's relationship with Christ. He invites Eustochium, described as the *sponsa* of the Song, to convert her desire into a spiritual desire. She has to channel her love into prayer, reading of Scripture and love for Christ. These factors are the vehicles for the bride's communion with the bridegroom in her chamber. The erotic desire will become ascetic desire. The body will become receptive to Christ's powerful presence. »He will come behind the wall and He will put His hand through the opening and will touch your belly« (*Song* 5:4). Eustochium has to immerse herself in the text of Scripture, as Jerome has immersed himself her through his over three hundred citations of the Bible in the *Libellus*. The corporeal body is strictly connected with the body of the Holy Scriptures, which become the site of Christ's erotic encounter with the reader.

Roberta Franchi is a Lecturer at the University of Florence in Italy. She has been a Research Fellow at the Research Centre for the Humanities – Institute of History (MTA BTK TTI) at the Hungarian Academy of Sciences in Budapest. Previously, she awarded several positions abroad (Vienna, Denmark, and Canada). She was also a summer fellow at Dumbarton Oaks Research Centre, fellow at the Herder-Institut in Marburg, and summer fellow at the German Historical Institute in Rome. She has published a critical edition with introduction and commentary of the sixth chapter of the *Paraphrase* of Nonnus of Panopolis (Bologna, 2013), and the first Italian translation, with introduction and commentary of the dialogue *On Free Will* by Methodius of Olympus (Milano, 2015). Her three volumes on motherhood have been awarded with the Prize of Women Writers in Rome: *Dalla Grande Madre alla Madre. La maternità nel mondo classico e cristiano*.

Tomislav Galović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

DVA PAPINSKA RESKRIPTA IZ 1248. I 1252. GODINE
O HRVATSKIM GLAGOLJAŠIMA I SVETI JERONIM
(ANALIZA I POVIJESNA KONTEKSTUALIZACIJA)

U Tajnom vatikanskom arhivu (*Archivio Segreto Vaticano*), u registrima pape Inocenta IV. (*Reg. Vat.*, n. 21 et 22), čiji je pontifikat trajao od 1243. do 1254. godine, čuvaju se za hrvatsku povijest i Crkvu u Hrvata dva iznimno značajna dokumentarna zapisa. Prvi je povlastica glagoljanja koju je papa u svome pismu (reskriptu) od 29. ožujka 1248. dao senjskom biskupu Filipu za njegovu biskupiju. Taj je dokument – iako kratak i sažet – privukao pozornost brojnih istraživača, a postao je temelj tzv. jeronimske teorije o postanku glagoljice. Papine riječi ukazuju na činjenicu da je sv. Jeronim od glagoljaša smatran tvorcem glagoljice: »Predana nam tvoja molba sadržavala je da u Slavoniji postoji posebno pismo kojim se kler te zemlje, tvrdeći da ga ima od sv. Jeronima, služi u slavljenju bogoslužja. Zbog toga da bi se s njime suobličio i prilagodio se običaju zemlje u kojoj si biskup, ponizno si od nas zatražio dopuštenje da možeš bogoslužje slaviti prema rečenom pismu. Mi, dakle, imajući na umu da je govor podložan stvari, a ne stvar govoru, podjeljujemo ti ovim pismom zatraženo dopuštenje, i to u onim krajevima gdje već postoji spomenuti običaj, s time da se različitošću pisma ne povrijedi smisao.« Time je sv. Jeronimu, uz crkveno naučiteljstvo, prijevod Biblije na latinski jezik (Vulgata), biblijske komentare, prijevode grčkih crkvenih otaca itd. (nekritički) pridodana činjenica – tvorca, ali i zaštitnika glagoljice (*littera Hieronymiana/scriptura Hieronymitana*) i glagoljaštva (»dika i poštenje, slava i svitlost, kruna hrvackoga jezika«). Tomu se pridružuje i tzv. ilirska teorija o podrijetlu Južnih Slavena. Drugi pak dokument iz navedenih papinskih registara jest indult pape Inocenta IV. od 26. siječnja 1252. kojom se – na prethodnu molbu omišaljskih benediktinaca iz samostana sv. Nikole o pravu na staroslavensku službu Božju – krčkom biskupu Fruktuozu dopušta da o tome donese konačnu odluku, tj. da ti redovnici-glagoljaši dobiju slobodu uporabe glagoljice i hrvatskostaroslavenske liturgije po obredu rimske Crkve iz razloga »jer su Slaveni te imaju slavensko pismo, a latinsko pismo ne mogu naučiti.« Tek se pretpostavlja »da je krčki biskup u ono doba, kad je grad i otok Krk bio izravno u mletačkoj vlasti (god 1244. – 1260.), jamačno po nalogu mletačke vlade bio zabranio slavensku liturgiju i glagolsko pismo« (Vj. Klaić). Međutim, u dokumentu iz 1252. godine – što je vrlo indikativno – nema više spomena sv. Jeronima. Naime, u razdoblju do 13. stoljeća održano je nekoliko crkvenih partikularnih sabora na kojima se raspravljalo i donosilo odluke o staroslavenskom bogoslužju u Hrvatskoj. No, status staroslavenske službe Božje tako je pozitivno riješen tek u 13. stoljeću navedenim papinskim odobrenjem glagoljanja senjskom biskupu Filipu 1248. i krčkom biskupu Fruktuozu 1252. za

omišaljske benediktinice čime svakako otpočinje nov period u životu Crkve, ali i pisane kulture među Hrvatima, a napose za krčko glagoljaštvo koje dobiva nove osnove otvarajući tako novo razvojno doba koje u knjižnom pogledu svoj vrhunac doživljava tijekom 14. i 15. stoljeća.

U izlaganju će se u osnovnim crtama posebno analizirati stavovi istraživača – primjerice Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Emanuela /Manoilo/ Sladovića, Ivana Črnčića, Šimuna Milinovića, Svetozara Ritiga, Mihovila Bolonića, Eduarda Hercigonje, Branka Fučića, Nade Klaić, Radoslava Katičića, Josipa Bratulića, Mile Bogovića, Petra Runje, Luje Margetića, a napose i recentnih kao što su oni Julije Verkholantsev i dr. – o navedena dva papinska reskripta iz 1248. i 1252. godine o hrvatskim glagoljašima, pa tako i o sv. Jeronimu, ali i ukazati na potrebu šire povijesne, političke, crkvene, kulturne i društvene kontesktualizacije navedenih događaja.

Tomislav Galović (Nova Gradiška, 1979.) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je studij jednopredmetne povijesti na Odsjeku za povijest, arhivistiku na Odsjeku za informacijske znanosti te latinski jezik i rimsku književnost na Odsjeku za klasičnu filologiju. Poslijediplomski (trogodišnji doktorski) studij hrvatske povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s užom specijalizacijom iz srednjovjekovne povijesti završio je 20. srpnja 2010. godine obranom disertacije *Libellus Policorion – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza)* koja je izrađena pod mentorstvom prof. dr. sc. Mirjane Matijević Sokol. Od 2003. zaposlen je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na kojem drži nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti i hrvatske srednjovjekovne povijesti. Sada je docent i viši znanstveni suradnik (u postupku izbora u izvanrednog profesora) te predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Proučava hrvatsku srednjovjekovnu povijest i pomoćne povijesne znanosti te posebice povijest otoka Krka i hrvatsko glagoljaštvo u cjelini. Autor/koautor je deset knjiga i pedesetak znanstveno-stručnih radova, urednik više zbornika te organizator znanstvenih skupova. Izlagao je na međunarodnim konferencijama u Leedsu, Bruxellesu, Washingtonu, New Yorku, Chicagu, Beču, Bostonu, Hanoju, San Franciscu i dr. Član je i suradnik Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo pri Staroslavenskom institutu u Zagrebu pod vodstvom prof. dr. sc. Milana Mihaljevića. Suradnik je Leksikografskog zavoda »Miroslav Krleža« u Zagrebu (*Hrvatska enciklopedija*, *Hrvatski biografski leksikon*, *Hrvatski etnološki leksikon*) i član stručne radne skupine za povijest pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Tajnik je Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti. Glavni je urednik znanstvenog časopisa *Krčki zbornik*, te glavni urednik časopisa *Baščina* Društva prijatelja glagoljice u Zagrebu. Član je uredništva časopisa *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*, potom *Radova Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* te Uredništva (urednik za povijest) *Hrvatske revije*. Član je brojnih strukovnih organizacija. Dobitnik je Državne nagrade za znanost za 2004. koju dodjeljuju Hrvatski sabor i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Giorgia Grandi

Scuola Internazionali di Alti Studi-Fondazione S. Carlo- Modena (Italy)

»PRIUS EXERCERI CUIPIO«: *JEROME, DISCIPULUS AND MAGISTER IN THE LIVES AND LETTERS.*

In *Apol. in Rufin.* 1,30, Jerome admits that one of his recurring nightmares is to be again standing - curly, young and wearing a *toga*- to declaim a controversial thesis before his master of rhetoric who would (as Libanius says in *Chriae* 3,7) severely judge him, while he would be happy only if he succeeded in escaping the peril of making a speech. At the same time, he always remembers Donatus and Victorinus, his teachers, with deep affection. Then one might well wonder if Jerome was a good *discipulus* or not: how deep and how entrenched in his mind and heart was his scholastic knowledge? In which forms and images does it pass in the mature works of a Christian writer? And what about the educational curriculum that he himself proposes to his students in Bethlehem? Is there a strong relationship between Jerome as a *discipulus* and as a *magister*? For example, he himself classifies ep. 14, as a letter to be revised, being written in his youth, when he still exceeded in rhetorical devices; or addresses ep. 70 to an orator, Magnus, giving him proof of his own experience in rhetorical matter. Moreover, starting from the charges against him (plagiarism, persuasion of Paula, perjury), we can search not for classical quotations, as Hagedahl in *Latin fathers and the classics* does, but for the very passages that testify his educational curriculum, the extracts where he exhibits his knowledge of *Declamationes maiores* and *minores*, of declamatory works and of *progymnasmata* (*chreia*, *ethopoia*, *encomion*, commonplaces, *fabulae* and myths), giving an explanation for them. In this way we hopefully will clarify: the hybrid character of some *Letters* and of the *Lives* (»*concessus est rhetoribus ementiri in historiis, ut aliquid dicere possint augustius*«, Cic., *Brut.* 11, 42); the peculiar prologue of *Vita Malchi*, where Jerome defines this biography 'only an exercise'; the originality of some *topoi*, such as that of the sea and that of the *angulus*, used by Jerome; and, last, the training program for Pacatula and Paula iunior (epp. 107 and 128), the relation between classics and Christian education and the bond between the scholastic *lectio intensiva* and the *lectio divina* proposed for virgins and widows, such as Blesilla, Eustochio and the other women of the Adventine circle.

G. Grandi was born in 1984 in Bologna, graduated in 2008 in *Classical Philology, Literature and Tradition* with a dissertation on the *Lives* by Saint Jerome (publication recommended) and finished PhD (in *Classical Philology at International School of High Studies-Fondazione S. Carlo*, Modena, Italy) in May 2014 with a dissertation on the *Letters* of Jerome of Stridon; now working on Jerome's production, also contribute to the Italian section of *Année Philologique*, and, as well, a permanent teacher of Latin and Italian language and literature in a secondary school in Bologna. Published various articles and reviews in *Adamantius*, *Auctores*

Nostri and other journals about classics and early Christian literature and, in 2013, an Italian translation (with introduction and notes) of Jerome's *Lives* (published by Abbazia di Praglia). In 2019, participated in the hieronimian conference in Rome *Jerome and Rome*, presenting a speech entitled: *Bethlehem contra Romam. Il tema dell'angulus declinato nelle Epistole geronimiane* and in the hieronimian conference in Ljubljana *Hieronymus noster*, presenting a speech entitled: *Narrating the ascetic model, its context and its hero(in)es. A new proposal for Jerome's Letters and Lives*.

Ines Ivić

samostalni istraživač

SVETI JERONIM I FRANJEVAČKA POBOŽNOST

Tijekom kasnog srednjeg vijeka u Dalmaciji, izuzev postojeće glagoljaške tradicije, štovanje svetog Jeronima dodatno se institucionalizira odabirom sveca kao zaštitnika Franjevačke provincije Dalmacije. Unutarnjom reorganizacijom franjevačkih provincija 1393. godine, osnovana je Provincija Dalmacija, pod zaštitom svetog Jeronima – *Provincia sancti Hieronymi in Dalmatia*. Ovo izlaganje promatra dva istraživačka pitanja vezana uz sam proces formiranja Jeronima kao reprezentativnog simbola provincije. Prvi dio propituje razloge odabira sveca kao zaštitnika, predlažući da je, osim od pobožnosti domaćih franjevaca, poticaj za imenovanje došao od samog vodstva franjevačkoga reda. Pritom se sagledava opća uloga sveca kao modela za franjevačko apostolsko djelovanje i ističu dodirne točke između života svetog Jeronima i svetoga Franje. Drugi dio analizira likovnu produkciju franjevačke provenijencije s ciljem propitivanja postojanja specifičnog ikonografskog prikaza koji odražava Jeronimovu ulogu zaštitnika provincije.

Ines Ivić rođena je 1990. godine u Supetru. Diplomirala je povijest umjetnosti i portugalski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 2015. Od iste godine usavršava se na Srednjoeuropskome sveučilištu (CEU) u Budimpešti (odsjek za srednjovjekovne studije, sa specijalizacijom u religijskim studijima), gdje je 2016. magistrirala s temom o sv. Jeronimu u Dalmaciji. Istraživanje svečeva štovanja na istočnoj obali Jadrana u kasnom srednjovjekovlju nastavlja u sklopu doktorskoga studija pod mentorstvom prof. Gábora Klaniczaya. Njezini istraživački interesi obuhvaćaju razmjenu umjetničkih ideja između dviju obala Jadrana, kulturnu povijest te kult svetaca kao izraz socijalnog, političkog i religioznog života. Do sada je objavila nekoliko članaka o razvoju štovanja sv. Jeronima na istočnoj obali Jadrana te prezentirala rezultate istraživanja na nekoliko međunarodnih konferencija. Tijekom 2019. godine boravila je kao gostujuć istraživač na Sveučilištu Ca' Foscari u Veneciji. Od 2012. godine aktivna je članica Hrvatskoga hagiografskog društva Hagiotheca.

Branko Jozić

Književni krug Split – centar *Marulianum*

DVIJE LUČI DALMACIJE: JERONIM I MARULIĆ

U literaturi ima podosta radova u kojima se tematiziraju Jeronim i Marulić, no u njima je uglavnom posrijedi kakav partikularni vid njihova odnosa (atribucija nekih jeronimskih tekstova Maruliću, Marulićevo ubiciranje Jeronimova rodnog mjesta, ili uočeni Jeronimov utjecaj u kojemu Marulićevo djelu). U ovoj prigodi dat će se obuhvatniji pogled na odnos dvojice Dalmatinaca.

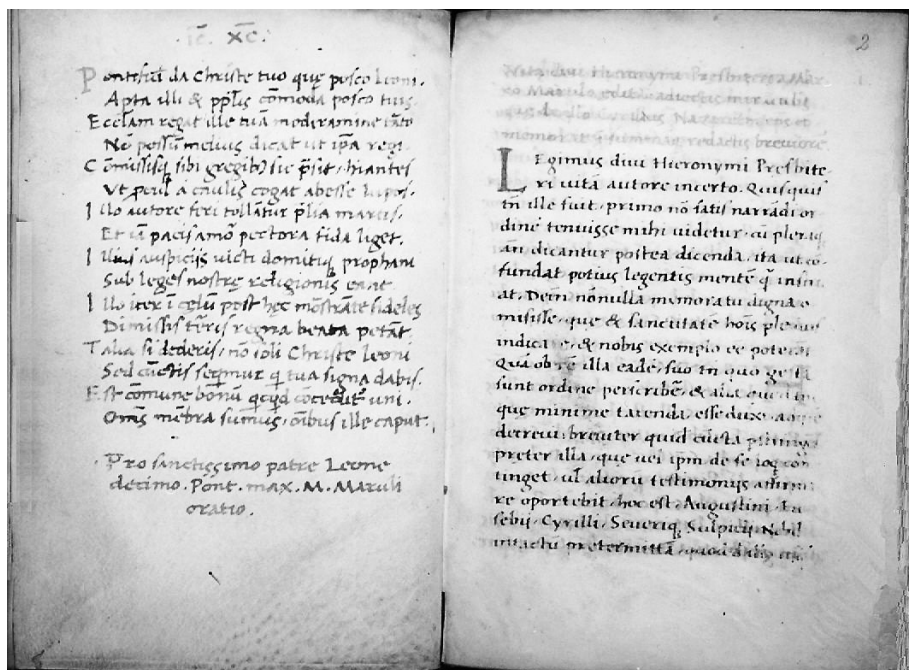
Marulić je formiran u tradiciji koja je svetom Jeronimu pridavala osobit ugled kao čovjeku naše krvi, prevodiocu svetih knjiga na slavenski jezik te čak i izumitelju glagoljskog pisma (i sâm ga u više navrata naziva »naš Jeronim«). Kao i drugi humanisti, i Splićanin je bio fasciniran Jeronimom zbog njegove iznimne učenosti, pa je i zbog toga prema ovom svecu gajio posebno poštovanje. U rukama je imao brojne Jeronimove spise (sâm navodi dvjesto šest naslova i k tome preko stotinu prevedenih djela), pomno ih je čitao i pritom pravio bilješke, iz njih je ekscerpirao i mnoge dijelove utkao u svoja djela. Izvacima iz Jeronimovih komentara ispunjeni su deseci stranica u *Repertoriju*, a zapravo je cjelokupni njegov opus impregniran jeronimskom lektirom (nerijetko se susreću izrazi: *ut Hieronymus ait / refert; Diuus Hieronymus testatur; Hieronymus... censet; hoc solvitur Hieronymo auctore; respondet Hieronymus noster; Hieronymi interpretatio habet...*).

Jeronim nije Maruliću samo izvor podataka i elegantno sročениh misli; kao kršćanskom humanistu on mu je uzor u svakom pogledu – primjerice, u dvojnomo odnosu prema antičkom naslijeđu: obojica se formalno odriču profane kulture, ali obojica ipak čitaju pa i citiraju poganske autore. Splićanin se na njega ugleda sastavljajući *De Veteris Instrumenti viris illustribus commentarium* kao i »mnogobrojna književna djela i poslanice s poticajima na čestit i blažen život« (kako piše Božićević), poput Jeronima gajeći duhovnu skrb za bliske mu osobe. K tome, slavni crkveni otac uzor mu je ne samo za intelektualni i književni rad nego uopće za kršćanski, blažen život; uočljive su mnoge sličnosti u asketskim aspektima njihovih života.

Tko je Jeronim bio Maruliću i kakvo je poštovanje prema njemu gajio, osobito je razvidno iz njegovih tekstova kojima je tema upravo Jeronim (*Život svetog Jeronima* te popratni sastavci: *Epitaf, Protiv onih koji tvrde da je sveti Jeronim bio Italac i Pjesma u hvalu svetoga Jeronima*). U njima on ocrtava lik prirodno snažna uma, muža izuzetno obrazovana i rječita, revna i mudra, koji podnosi progone i ostaje čvrst u vjeri. Njegove su zasluge za vjeru goleme: ispravio je Sveto pismo i protumačio nejasna mjesta. Uz to, pobjednički je branitelj Crkve od zabluda (njega valja pretpostaviti svim drugim crkvenim ocima) i od »poganske rulje«. Sada je stanovnik neba, uživa najveću sreću i slast; ima čudesnu moć (koja se očitovala još za zemaljskog života), pa i protiv demona. Zbog svega toga ljudi ga s pravom štiju te mu upućuju svoje molitve i zavjete.

Zanimljivo je da se u svoj prikaz svečeva života i čudesa Marulić nije ustručavao uvrstiti razne legendarne vijesti, ali nigdje nije pokušao Jeronima predstaviti kao tvorca glagoljice. Čini se da mu je kršćanski identitet važniji od nacionalnog, što se dade očitati iz završnih riječi vehementne polemike, u kojoj upravo brani njegovo dalmatinsko podrijetlo. Zapravo, Marulić predstavlja Jeronima kao sveca koji spasonosan nauk nije učio samo glasom ili spisima nego je primjer dao djelom, tj. cijelim životom. Time čitateljima pruža vrhunski uzor za nasljedovanje pa se kod Marulića, uz proslavljenje omiljenog mu sveca, opet radi o njegovu trajnom angažmanu: poticanju na krepstan, odnosno blažen život – *de bene beateque vivendi per exemplum sancti Hieronymi*.

Branko Jozić magistrirao je na *Augustinianumu* u Rimu 1991. Od 1995. radi u *Marulianumu*. Objavio je knjige: *Problem religijske netolerancije* (1995) i *Riječ u slici* (2009); zajedno s Bratislavom Lučinom *Bibliografiju Marka Marulića*. *Prvi dio: tiskana djela* (1477-1997) (1998). Autor je više studija o Maruliću u godišnjaku *Colloquia Maruliana* i članaka s religijsko-filozofskoga i kulturološkog područja. Bavi se prevođenjem otačkih i drugih djela.

Marko Marulić, *Vita divi Hieronymi presbiteri* (autograf, 1507-1513)
(BL, Ms. Add. 18.029)

Josip Knežević

Vrhbosansko bogoslovno sjemenište u Sarajevu

POVEZNICA NOVA EX VETERI HAERESIS U TUMAČENJU JERONIMOVA KOMENTARA NA PROROKA JEREMIJU (IN HIER. I,17,3)

U izlaganju autor će nastojati prikazati i naznačiti pojedine tragove Jeronimove borbe protiv hereze pelagijanizma u njegovu posljednjem djelu (koje je ostalo nedovršeno zbog njegove smrti) – *Komentar na proroka Jeremiju*.

Na početku izlaganja bit će riječi posebno o Jeronimovu viđenju novonastale hereze (pelagijanizma) koju je najvećim dijelom pobijao u svom djelu *Dijalog protiv Pelagijevaca*. Tu će konkretno biti prikazani sami počeci pelagijanizma, nauk, te Jeronimov odgovor. Zatim autor prelazi na sljedeći dio izlaganja gdje će govoriti o poistovjećivanju dviju hereza svog vremena – pelagijanizma s origenizmom kao *nova ex veteri haeresis* – koje su obilježile cijeli period kraja 4. i početka 5. stoljeća, kao i zadnje dane Jeronimova života.

Na kraju ta će poveznica biti posebno evidentirana kroz kontekst, konkretne tragove te njihova tumačenja na temelju *Komentara na proroka Jeremiju*.

Josip Knežević rođen je 4. srpnja 1982. u Zavidovićima. Osnovnu školu završio je u rodnom gradu, a zatim odlazi u sjemenište »Vicko Zmajević« u Zadru 1997. Nakon godinu dana prešao je u novootvoreno sjemenište »Petar Barbarić« u Travniku. U istom je sjemeništu i maturirao, a nakon položenog ispita zrelosti upisao teološki studij u Sarajevu kao kandidat Vrhbosanske nadbiskupije. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu (tada Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji) diplomirao je 3. ožujka 2007. godine. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 2007. Obavljao je službe župnog vikara u Prozoru te je bio tajnik Vinka kardinala Puljića, nadbiskupa metropolita vrhbosanskog. U jesen 2009. poslan je na postdiplomski studij Patrologije u Rim gdje je, kao član zavoda »Almo collegio Capranica«, studirao na institutu »Augustinianum« (*Institutum Patristicum Augustinianum*) i u siječnju 2012. postigao licencijat (magisterij) iz teologije i patrističkih znanosti na temu *L'impegno di Girolamo nella lotta contro il pelagianesimo. L'identificazione geronimiana dell'impeccantia pelagiana con l'ἀπάθεια evagriana (Jeronimovo zalaganje u borbama protiv pelagijanizma. Jeronimovska identifikacija pelagijanskog pojma impeccantia s evagrijevskim pojmom ἀπάθεια)*. Nakon postignutog magisterija upisao je i doktorat na istom Institutu na temu *Il neocalcedonismo di Leonzio di Gerusalemme. Il supplementum alla cristologia calcedonese (Neocalcedonizam Leoncija Jeruzalemskog. Dodatak kalcedonskoj kristologiji)* pod vodstvom moderatora prof. mons. Carla dell'Ossa i prvog relatora prof. p. Rocca Ronzaniya. U ljeto 2014. godine imenovan je rektorom Vrhbosanskog bogoslovnog sjemeništa u Sarajevu. Doktorat je obranio 24. siječnja 2019.

Bibliografija: *Il neocalcedonismo di Leonzio di Gerusalemme. Il supplementum alla cristologia calcedonese* (Excerpta ex dissertatione in Theologia et scientiis patristicis), Institutum Patristicum Augustinianum, Romae 2019. Članci: »Jeronimov doprinos u raspravama protiv hereze pelagijanizma«, u: *Vrhbosnesia* 19 (2015.), 5-29; »Jeronim između pelagijanizma i origenizma Evagrija Pontskog«, u: *Vrhbosnesia* 21 (2017.).

Silvio Koščak

Staroslavenski institut u Zagrebu

CRKVENI OCI KOD SV. JOHNA HENRYJA NEWMANA S NAGLASKOM
NA SV. JERONIMA

Na hrvatskom govornom području misao sv. Johna Henryja kardinala Newmana nedovoljno je vrednovana. Newman, u ispravnom vrednovanju, Crkvi može dati odgovore na suvremena pitanja te ponuditi moguća pastoralna rješenja. Prolazeći put od anglikanske zajednice, preko obraćenja, traženja *via media*, do istinskog življenja crkvenosti, Newman je otkrio značaj crkvenih otaca za svaki kontekst u kojem se Crkva može naći, bilo povijesni bilo geografski.

Autor istražuje spomenuti značaj crkvenih otaca koji je Newman otkrio na putu rasta u vjeri. Široki spektar tema o kojima je istraživani teolog i crkveni velikodostojnik pisao dugi niz godina, omogućava uvid u razvoj i rast svetosti posebno potaknut mišlju crkvenih otaca. Teolog Newman koristi velik broj otačkih tekstova raznorodne tematike. Autor, uz opći pregled upotrebe patrističkih izvora kod Johna Henryja Newmana, posebnu pozornost posvećuje upotrebi misli sv. Jeronima. Iako Jeronim u svojim djelima nema dubokih teoloških uvida, njegova misao uvelike pomaže Newmanu pronaći put prema ispravnom razumijevanju Pisma, Crkve, unutarcrkvenih odnosa, nedoumica u moralnim pitanjima i slično.

Silvio Koščak rođen je u Varaždinu 16. studenoga 1989. Osnovnu školu pohađao je u Završju Podbelskom (Grad Novi Marof), a nakon završene Medicinske škole u Varaždinu, 2008. godine upisuje Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Za svećenika Varaždinske biskupije zaređen je 2014. Doktorski studij fundamentalne teologije upisuje 2016. godine te je 14. siječnja 2019. obranio sinopsis doktorske disertacije s naslovom »Liturgijska ekspozicija Rationale divinorum officiorum Viliama Duranda (1230. – 1296.) kao primjer srednjovjekovne predtraktatske ekleziologije« pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Ivana Bodrožića. Objavio je nekoliko znanstvenih radova te redovito sudjeluje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima. Od 1. veljače 2020. suradnik je na projektu »Interdisciplinarni pristup hrvatskoglagoljskomu misalu na primjeru Misala kneza Novaka« (IP-2019-04-3797) na Staroslavenskom institutu u Zagrebu.

Njegovo su područje interesa teologija, ekleziologija, traktati o Crkvi, srednjovjekovna Crkva, liturgijske ekspozicije, liturgija i ekleziologija u srednjovjekovlju, glagoljski zbornici i misali, crkveno-slavenska teološka terminologija.

Kristijan Kuhar – Silvio Koščak

Staroslavenski institut u Zagrebu

NAUČITELJI CRKVE (AUGUSTIN, AMBROZIJE, GRGUR I JERONIM)
U HRVATSKOGLAGOLJSKOJ LITURGIJSKOJ TRADICIJI

Papa Bonifacije VIII. godine 1295. proglasio je naučiteljima Crkve (*doctores Ecclesiae*) četvoricu crkvenih otaca: Ambrozija, Augustina, Grgura i Jeronima. Time je papa njihov liturgijski spomen uzdigao na viši liturgijski rang, te se njihovo štovanje započelo širiti u rimskoj Crkvi.

Hrvatskoglagoljska liturgijska tradicija rimskoga je obreda i poseban zamah dobiva u 13. stoljeću, u vremenu kada se prevode i prepisuju liturgijske knjige rimskoga obreda i kada se, pod utjecajem latinske liturgijske tradicije, stvaraju novi kultovi svetaca.

Ovim radom autori istražuju štovanje četvorice naučitelja Crkve u hrvatskoglagoljskoj liturgijskoj tradiciji, te opsege liturgijskog štovanja u liturgijskim knjigama pisanim glagoljicom i crkvenoslavenskim jezikom.

Kristijan Kuhar rođen je u Osijeku. Studirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, te na poslijediplomskom doktorskom studiju medievistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je stekao doktorat znanosti. Znanstveni je suradnik na Staroslavenskom institutu u Zagrebu, suradnik Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljaštvo, te suradnik na dva projekta Hrvatske zaklade za znanost od 2020. godine (IP-2019-04-5942 i IP-2019-04-3797). Područje njegova znanstvenog interesa su srednjovjekovna liturgija i liturgijska tradicija na crkvenoslavenskom jeziku i glagoljici.

Silvio Koščak rođen je u Varaždinu 16. studenoga 1989. Osnovnu školu pohađao je u Završju Podbelskom (Grad Novi Marof), a nakon završene Medicinske škole u Varaždinu, 2008. godine upisuje Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Za svećenika Varaždinske biskupije zaređen je 2014. Doktorski studij fundamentalne teologije upisuje 2016. godine te je 14. siječnja 2019. obranio sinopsis doktorske disertacije s naslovom »Liturgijska ekspozicija Rationale divinorum officiorum Viliama Duranda (1230. – 1296.) kao primjer srednjovjekovne predtraktatske ekleziologije« pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Ivana Bodrožića. Objavio je nekoliko znanstvenih radova te redovito sudjeluje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima. Od 1. veljače 2020. suradnik je na projektu »Interdisciplinarni pristup hrvatskoglagoljskomu misalu na primjeru Misala kneza Novaka« (IP-2019-04-3797) na Staroslavenskom institutu u Zagrebu.

Njegovo su područje interesa teologija, ekleziologija, traktati o Crkvi, srednjovjekovna Crkva, liturgijske ekspozicije, liturgija i ekleziologija u srednjovjekovlju, glagoljski zbornici i misali, crkveno-slavenska teološka terminologija.

177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

Glagoljski tranzit svetog Jeronima, 1508 Senj

Bratislav Lučin
Književni krug Split – centar *Marulianum*

JERONIMOVSKI FLORILEGIJ PETRA CIPIKA

U Biblioteci Marciana u Veneciji čuva se pod signaturom *Marc. Lat. XIV. 124 (4044)* rukopisni sveščić koji je počeo ispisivati zadarski humanist Juraj Benja. On je na prvih 37 listova prepisao djelo Pseudo-Seksta Aurelija Viktora *De viris illustribus urbis Romae*, a 1435. kodeks je poklonio svojem prijatelju Trogiraninu Petru Cipiku. On je do svoje smrti 1440. u nj nastavio unositi vlastite prijepise raznih tekstova: pisma iz Ciceronove, Pseudo-Plutarhove i Pseudo-Hipokratove korespondencije, ulomke iz Aula Gelija, sv. Jeronima, Klaudija Ptolemeja i Makrobija, latinske i grčke natpise, itd. (Obuhvatnu studiju o kodeksu pripremam u sklopu znanstvenog projekta *Hrvatska rukopisna kultura: djela, pisari, zbirke*; voditeljica: dr. sc. Irena Bratičević.)

U Cipikovu je izboru među autorima iz poganske antike jedina iznimka sv. Jeronim. Ova činjenica dodatno dobiva na značenju kad se zna da u drugim dvama kodeksima što ih je on (u cijelosti ili djelomično) prepisao nema nijednoga ranokršćanskog pisca: oni su ispunjeni djelima antičkih autora i ranih humanista, njegovih suvremenika. Dakako humanističko okretanje izvorima (*ad fontes*) značilo je ugledanje ne samo na antiku nego i na Bibliju i patristiku, pa iz toga gledišta izbor ranokršćanskog autora nije neobičan; no kao da se u Cipika može naslutiti svojevrсни jeronimovski ekskluzivizam.

Izvadci iz Jeronimovih djela obuhvaćaju ukupno 27 stranica, tj. oko 11 posto onog dijela kodeksa koji je ispisan Cipikovom rukom. Opsegom su najdulji ekscerpti iz četiriju Jeronimovih komentara, slijede ih prijepisi dvaju pisama te nekoliko kratkih ulomaka sentenciozne naravi (također iz komentara). Sadržaj izvadaka govori da su Cipika privlačila Jeronimova moralistička razmišljanja te odnos prema antici i prema vlastitom književnom radu.

Ekscerpti što ih je Petar Cipiko unio u marcianski kodeks najranije su poznato svjedočanstvo humanističkog zanimanja za opus sv. Jeronima kod autora s istočne obale Jadrana. Nastali između 1435. i 1440, oni prethode iskazima štovanja Nikole Modruškoga, koji Jeronima često citira u svojem priručniku *De consolatione (O utjesi, 1465-66)* i koji za svoju knjižnicu naručuje raskošne kodekse s prijepisima Jeronimovih djela (1464-1480). Cipikova interes za Jeronima najavljuje obiteljski kult, koji će se osobito očitovati kod njegova unuka Alviza. Njegovi prijepisi prethode i službenomu, komunalnom štovanju, temeljenom na svečevu dalmatinskom podrijetlu (to se štovanje institucionalizira u dubrovačkom *Liber viridis* 1445. i u trogirskom statutu 1455; u javnom se prostoru zarana očituje na šibenskom reljefu iz 1465-68. i trogirskom iz 1467).

Bratislav Lučin (Split, 1956) diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zadru, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (naslov disertacije: *Jedan model humanističke recepcije klasične antike: In epigrammata priscorum commentarius Marka Marulića*, 2011). Od 1986. urednik je u Književnom krugu Split, od 1995. voditelj je *Marulianuma*. Suurednik je godišnjaka *Colloquia Maruliana* i glavni urednik edicije *Sabrana djela Marka Marulića*. Objavio *Bibliografiju Marka Marulića. Prvi dio: tiskana djela (1477-1997)* (sa B. Jozićem, 1998), priredio izbore iz Marulićeva opusa na hrvatskom, engleskom, njemačkom i španjolskom, *Marulićev opis Splita* (2005), *Život Marka Marulića* Frane Božičevića (2007), izbor iz djela Mirka Tomasovića (*Domaća tradicija i europski obzor*, 2009); autor je knjige *Iter Marulianum: od Splita do Venecije tragovima Marka Marulića* (Rim, 2008). Sa D. Novakovićem za *Sabrana djela Marka Marulića* priredio je i preveo *Latinske stihove* (2005). Za niz *Stoljeća hrvatske književnosti* priredio je sveske Marko Marulić, *Hrvatski stihovi i proza* (2018) i (prema izdanju B. Glavičića) Marko Marulić, *Davidijada* (2019). U nizu *Catalogus Translationum et Commentariorum* objavio je prilog *Petronius Arbiter. Addenda et Corrigenda* (2016).

Ivan Matijević
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za povijest

SALONA U JERONIMOVO DOBA

Arheološki, epigrafski i literarni izvori omogućuju dobar uvid u zbivanja u Saloni tijekom druge polovice 4. i prvih dvaju desetljeća 5. stoljeća. U to vrijeme salonitanski su biskupi bili Leoncije, Gajan, a Simferije i slavni Hezihije zaslužni su za podizanje velike gradske bazilike (tzv. *basilica Urbana*). Značajni građevinski pothvati izvedeni su na ceterijima sjeverno od grada – krajem 4. stoljeća podignuta je bazilika na Manastirinama, tijekom prvog desetljeća 5. stoljeća nastala je bazilika na Marusincu. Sadržajno su posebno vrijedni pojedini nadgrobni natpisi, poput onoga na sarkofagu prokonzula Afrike Konstancija, preminuloga 375., zatim natpis Flavije Talasije iz 378., Peregrina Domnija koji je 382. pokopan in *lege sancta christiana*... Brojni drugi natpisi spominju crkvene dostojanstvenike, te pripadnike civilne i vojne vlasti.

Ivan Matijević na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu predaje predmete iz povijesti antičkoga Rima. Njegov znanstveni rad prvenstveno je usmjeren na Salonu i rimsku vojsku u razdoblju između cara Augusta i cara Dioklecijana. Autor je osamdesetak znanstvenih, stručnih i popularno-znanstvenih radova, sudjelovao je na dvadesetak znanstvenih i stručnih skupova, te nekoliko arheoloških istraživanja u Saloni.

Marko Medved
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci

LIBURNIJSKA TEZA O LOCIRANJU STRIDONA I AUGUSTINSKA CRKVA
SV. JERONIMA U RIJECI

Oko lociranja Stridona, rodnog mjesta sv. Jeronima, došlo je do različitih i suprotstavljenih škola mišljenja: dalmatinska, istarska, međimurska te liburnijsko-kraška, koja ga nalazi u zaleđu rimske Tarsatike (Rijeke) oko Šapjana, Starada i Pasjaka, odnosno Pivke i Šilen Tabora. Titula sv. Jeronima augustinskoj crkvi u Rijeci ukazuje na to da stanovništvo Rijeke u 14. stoljeću njeguje pobožnost prema tome svecu. Čini se da je i prije izgradnje augustinskog samostana već postojala crkva posvećena svecu iz Stridona, na što je svojedobno upozorio Mate Suić. Na temelju novih historiografskih rezultata autor će iznijeti podatke koji potvrđuju postojanje nepoznate kapele posvećene sv. Jeronimu uz augustinski samostan i crkvu koja također nosi titulu istoga sveca.

Marko Medved predavač je crkvene povijesti na Katedri crkvene povijesti Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – na Teologiji u Rijeci. Doktorat crkvene povijesti stekao je 2007. na Fakultetu Crkvene povijesti i crkvenih kulturnih dobara Papinskoga sveučilišta Gregoriana u Rimu. Autor je više radova iz crkvene povijesti u domaćim i inozemnim znanstvenim časopisima.

Autorske knjige: *Riječka Crkva u razdoblju fašizma. Nastanak biskupije i prvi talijanski upravitelji*, Kršćanska sadašnjost – Riječka nadbiskupija – Državni arhiv u Pazinu, Zagreb, 2015.; *Povijest župe Svetoga Mateja*, Župa Svetoga Mateja, Viškovo, 2015.; *Filius conventus Fluminensis. Povijest augustinaca pustinjaka sv. Jeronima u Rijeci*, Srednja Europa – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2020.

Zbornici radova: *Drag, revan i vjeran pastir. Život i djelo nadbiskupa Antona Tamara*, Teologija u Rijeci – Riječka nadbiskupija – Glas Koncila, Rijeka – Zagreb, 2011.; M. Medved – Franjo Velčić (ur.), *Krčki biskup mons. dr. Josip Srebrnić (1876.-1966.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem povodom 50. obljetnice smrti, Teologija u Rijeci – Krčka biskupija – Kršćanska sadašnjost, Rijeka – Krk – Zagreb, 2017.; *Četiri stoljeća kapucina u Rijeci i Hrvatskoj (1610.-2010.)*, Kršćanska sadašnjost – Matica hrvatska – Ogranak Rijeka, Zagreb, 2020.

Glavni je i odgovorni urednik *Riječkog teološkog časopisa*.

Danka Radić

Hrvatski pomorski muzej Split

SVETI JERONIM I JADRANSKE TEME

Sv. Jeronim (sv. Jere) je svetac i mistik s kraja IV. i početka V. stoljeća, zaštitnik Dalmacije i prevoditelj Biblije na latinski Jezik (*Vulgata*), jedan od najučenijih ljudi svoga vremena. Prvi dio njegova pomorskog itinerara na putu u Svetu zemlju kojoj je hodočastio, a na put prema Istoku krenuo je jedrenjakom iz Akvileje, odnosio se na plovidbu prema Ateni (brodom je prošao cijeli Jadran), ali i na boravak u rodnoj Dalmaciji, na susret s njezinim brojnim otocima i pustinjacima. Sv. Jeronim je u svojim spisima opisao Dalmaciju kao zemlju u kojoj je monaški život duboko ukorijenjen, kao zemlju u kojoj su otoci pretvoreni u raj: bilo je to djelo vrljih monaha, unatoč teškoj situaciji u kojoj su se zemlja i Crkva, posebice u Jeronimovu zavičaju na rubu rimske Dalmacije, našle u posljednjoj četvrtini IV. stoljeća. Stan otočkog pustinjaka opisao je ovako: »Okolo svega otoka iz izdubljenih grebena odjekuje huka bijesnog mora nastala udaranjem valova u nju. Zemlja se ovdje ne zeleni nikakvim biljem, a na proplancima gdje u pramaljeće ipak klija trava nema nikakva hlada da zakloni pustinjaka. Strmene stijene zatvaraju mjesto kao neku strahotnu tamnicu.« U tom otočnom krajoliku sv. Jeronim opisuje isposnike u kostrijeti, opisuje čovjeka, koji u pustari čas sluša Božji glas dok čita Sveto pismo, a onda čas s Bogom razgovara dok mu se moli. Ploveći uz obale Dalmacije oko 373/4. godine sv. Jeronim nije ni slutio da će poslije u tisućljetnoj povijesti, upravo njegovo djelo biti snažno povezano s Dalmacijom i Jadranom.

Kult sv. Jeronima oživljava u doba renesanse u XV. stoljeću, te mu se mnogi vjernici utječu kao i Marko Marulić koji je napisao njegov životopis. U čast ovome svecu podižu se i posvećuju crkvice duž istočne jadranske obale i to upravo na mjestima eremitaža kao i na položajima koji su imali važnu funkciju prostornog orijentira za pomorce, ribare i putnike na moru kao i osobitog skloništa za nevremena prilikom putovanja istočnom jadranskom obalom. Spomenimo tek crkvicu sv. Jeronima pokraj rta Crikvena na otoku Krku i crkvu sv. Jeronima uz franjevački samostan u Slanome, na mjestima pogodnim za promatranje i nadzor akvatorija... Na sjevernoj strani otoka Čiova tik uz morsku obalu, diže se crkvica posvećena sv. Jeronimu, zadužbina koludrice Jakobine, tetke povjesničara Ivana Lucića. Još i danas živa je legenda prema kojoj je sv. Jeronim putujući u Svetu zemlju boravio u jednoj od špilja na Marjanu; bio je to neko vrijeme Jeronimov pustinjački stan. Tu je smještena i crkvica sv. Jere, a na njezinu oltaru, koji je 1480. godine isklesao Andrija Aleši, nalazi se prikaz sv. Jere u špilji što asocira na njegov pustinjački život. U crkvi je pokopan i njegov imenjак splitski kanonik Jeronim Natalis.

Brodovi imena *Sv. Jeronim* svjedoče vjeru i zaštitu ovoga sveca na moru. Hvarska galija, sudionica bitke kod Lepanta 1571. godine, koja se pod zapovjedništvom

Ivana Balčića, pridružila velikoj floti koju je Venecija spremila za odlučnu bitku za gospodstvo na Mediteranu s tada najmoćnijom državom na tom moru, nosila je ime ovoga svetca. Olupina trgovačkog broda *Sv. Jeronim (Santo Hieronimo)*, nekoć vlasništvo Jerolima Primojevića iz Dubrovnika, koji je potonuo 1576. godine i danas leži pred Šipanom, pred kućom vlasnika. Kapetan Ivan Hranović iz Brača u XVIII. stoljeću zapovijedao je brikom *S. Girolamo e S. Antonio* koji je prevozio drvo u Zákynthos, Thessaloniki i Izmir...

Sv. Jeronim nosi ime i otok u Brijunskom otočju po kapelici u čast zaštitnika sv. Jeronima i špilje na otoku.

Danka Radić rođena je u Trogiru 1957. godine, gimnaziju završila u Splitu 1975., te Upisala Višu ekonomsku školu – Turistički smjer i stekla zvanje ekonomist-turističkog smjera. Na Filozofskom fakultetu u Zadru stekla je diplomu profesora engleskog jezika i književnosti i diplomiranog povjesničara umjetnosti. Godine 2015. na znanstvenom studiju *Povijest hrvatskog pomorstva* na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zadru, obranom disertacije pod naslovom *Trogirska heraldika od XIII. do XX. stoljeća u jadranskom kontekstu* stekla zvanje doktora znanosti (humanističke znanosti, povijest). U Muzeju grada Trogira radila od 1. prosinca 1976. godine kao tajnica i voditeljica knjigovodstva. Položivši stručni ispit za zvanje kustosa 1994. godine, na radno mjesto kustosa raspoređena 1995. godine. Zvanje višeg kustosa stekla 2006. godine. U Muzeju grada Trogira radila do 16. veljače 2016. godine. Tijekom dugogodišnjeg rada u Muzeju grada Trogira sudjelovala u otvorenju Galerije Cate Dujšin – Ribar 1978. godine, čija je voditeljica od 1995. do 2014. godine, i otvorenju lapidarija 1987. godine, te u organizaciji znanstvenih skupova i velikog broja izložbi (organizacije, predgovori kataloga, likovni i tehnički postavi) koje su bile postavljene u Muzeju grada Trogira i drugdje. Od 17. veljače 2016. obnašala dužnost ravnateljice Hrvatskog pomorskog muzeja Split do 17. siječnja 2020., od tada dužnost muzejske savjetnice u istom muzeju. Godine 1997. pokrenula je tiskanje *Radovana*, časopisa Društva za zaštitu kulturnih dobara čija je predsjednica od 1995. godine. Predsjednica je Ogranka Matice hrvatske u Trogiru od 2012. godine, član Društva povjesničara Hrvatske, Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Hrvatskog muzejskog društva i Književnog kruga Split, te zamjenica predsjednika Lokalne akcijske grupe (LAG) »Kamen i more«, koja brine o infrastrukturnom, ekološko-socijalnom, kulturnom, turističkom, gospodarskom i svakom drugom razvoju u širem području. Sudjelovala je na velikom broju znanstvenih skupova, te objavila veliki broj znanstvenih i stručnih radova. Autorica je nekoliko knjiga. Posebno je angažirana na rasvjetljavanju pomorske povijesti i trogirске heraldike, te u promicanju svijesti o potrebi zaštite čovjekove okoline u njenom biološkom i kulturološkom aspektu.

Trpimir Vedriš

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

GOSPOĐICE S AVENTINA: JERONIMOVO DUHOVNO NASLJEDE
I RIMSKA HAGIOGRAFIJA

Smještajući nastanak niza hagiografskih legendi iz tzv. Rimskog legendarija u povijesni kontekst (kasno 4. st., krugovi rimskih kršćanskih aristokratkinja) cilj je ovog izlaganja povezati neke od karakteristika »jeronimske duhovnosti« i izgrađujuće moralno-duhovne književnosti kakvom se te legende mogu smatrati. Drugim riječima, nakana mi je istražiti tragove (uvjetno nazvanog) Jeronimovog »duhovnog nasljeđa« u (pozadinskom) svjetlu velikih teoloških prijepora u postkonstantinovskoj Crkvi s jedne strane (Pelagije Jovijan, pitanje odnosa tijela i duha, braka i suzdržljivosti) i hagiografije koji svoje korijene imaju u tom razdoblju. Naime, kao što pokazuju najnovija istraživanja hagiografija skupine rimskih mučenica u tom se kontekstu može promatrati kao vrsta književnosti pa čak i iščitavati kao proizvod popularne kulture.

Trpimir Vedriš, rođen 1976. u Zagrebu, docent je na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, doktorski rad je obranio na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti. Radovi: *Migration, Integration and Connectivity on the Southeastern Frontier of the Carolingian Empire*, Leiden-Boston: Brill, 2018 (zbornik); *Imperial spheres and the Adriatic: Byzantium, the Carolingians and the Treaty of Aachen (812)*, New York-Oxford: Routledge, 2018 (zbornik); »Baptismal font of the Croats: a case study in the formation of a national symbol« // *Memoirs of the American Academy in Rome*, 62 (2017); *Changes in the iconography of St Chrysogonus as a reflection of cultural, social and political changes in medieval Zadar* // *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages. Image of the Town in the Narrative Sources: Reality and/or Fiction?* / Benyovsky Latin, Irena - Zrinka Pešorda Vardić. (ur.), Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017; »Zadarski ranonovovjekovni prijepisi 'Muke sv. Stošije i sv. Krševana': pitanje podrijetla i međusobnih odnosa« // *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 58 (2016); »Ponovno otkriveni srednjovjekovni rukopis Codex Filippi i zadarska redakcija Pasije sv. Anastazije« // *Ars Adriatica*, 6 (2016); *Sveti Martin ad fines: nekoliko opažanja o martinskoj hagiopografiji u južnim područjima Gorskog arhiđakonata* // *Sur les chemins européens du patrimoine immatériel au XXIe siècle: saint Martin, symbole du partage* / Zaradija Kiš, Antonija - Ines Sabotič (ur.), Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatsko katoličko sveučilište, 2016; *Pokršćavanje i rana kristijanizacija Hrvata* // *Nova zraka u europskom svjetlu: Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku (o. 550. – o. 1150.)* / Nikolić Jakus, Zrinka (ur.), Zagreb: Matica hrvatska, 2015; *Crkva i vjerski život* // *Nova zraka u europskom svjetlu: Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku (o. 550. – o. 1150.)* / Nikolić Jakus, Zrinka (ur.), Zagreb: Matica hrvatska, 2015; *Balkanske sklavinije i Bugarska - Hrvatska u međunarodnom kontekstu* // *Nova zraka u europskom svjetlu: Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku (o. 550. – o. 1150.)* / Nikolić Jakus, Zrinka (ur.), Zagreb: Matica hrvatska, 2015; *Hagiography as memory: Saints' Cults and the Construction of the Past in Medieval Dalmatia*, 2015., doktorska disertacija, Central European University, Department of Medieval Studies, Budimpešta.

Delphine Viellard

Strasbourg

WHAT IS AN ILLUSTRIOUS MAN FOR JEROME IN THE *DE VIRIS
ILLUSTRIBUS*?

In 393, Jerome who was in Bethlehem, published a book usually named *De Viris illustribus* (*On Illustrious Men*) that is a collection of short biographies of 135 authors, from the apostle Pierre until Jerome himself, who are most of them Christians. But there are here one Pagan, some Jews, some Heresiarchs et Heretics. In his preface Jerome says he wrote this book because Dexter, the prefect of the Pretory, asked his to do the same thing than Suetonius who presented the illustrious men of letters among the Pagans. It will be interesting to study how a Christian writer may be an illustrious man according to the definition that the Antiquity gives and too how a non Christian writer can be included in the same category than a Christian writer.

Classics Agrégation (1998); PHD (2004) : »Les liminaires chez les auteurs latins des IVe et Ve siècles ap. J.-C.«, dir. J.-Cl. Fredouille, Paris IV-Sorbonne. (Introductory of the Latin authors from the 4th and 5th centuries); High School classics Teacher from 1989; Assistant at the University of Clermont-Ferrand (2004-2009), at the University of Strasbourg (2009-2018), at the popular University of Strasbourg (from 2018).

Associated Member of the CARRA (Centre d'Analyse des Rhétoriques Religieuses de l'Antiquité, Equipe d'Accueil EA n° 3094, Strasbourg)

Books :

Traduction in the Collection »Les Pères dans la foi« of the *De Viris illustribus* de Jérôme, Paris, 2011.

Collaboration at the translation of the Vulgate praefationes, SC 592, dir. Aline Canellis, Paris, 2017.

Josip Vrandečić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu

SVETI JERONIM U RENESANSI

U izlaganju će se predstaviti percepcija Svetog Jeronima u razdoblju od 1300 do 1600 godine. Nju je detaljno obradio američki povjesničar Eugen F. Rice (1924–2008) u svojoj nagrađivanoj knjizi *Saint Jerome in the Renaissance* (John Hopkins University Press, 1985). Izlaganje predstavlja osvrt na ovu utjecajnu knjigu u kojoj je Autor pokazao da je upravo za renesanse kult Svetog Jeronima doživio svoj vrhunac kao nikada prije ni poslije toga. To je razvidno ne samo iz potvrde Tridentskog koncila Jeronimova prijevoda Biblije nego i iz tematske zastupljenosti dalmatinskog Sveca u teologiji, književnosti i umjetnosti. Na osnovu navedenog Rice tvrdi da je upravo kult Svetog Jeronima prožeo i nadahnuo vjerski senzibilitet i intelektualna nastojanja renesanse. Iz ovog proizlazi centralna teza da je renesansa imala duboku kršćansku, a ne sekularnu podlogu odnosno da je patristička teologija bila centralna u oblikovanju humanističkog moralnog razmišljanja toga vremena.

Josip Vrandečić rođen je 2. kolovoza 1964. godine. Potječe iz Pučišća na Braču. Diplomirao povijest i sociologiju 1988. na Filozofskom fakultetu u Zadru a magistrirao 1993. u Dubrovniku na studiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Doktorirao na Yale-u 2000. godine na temi iz hrvatske povijesti. Od 1. listopada 2006. godine predaje modernu svjetsku povijest na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu gdje je obnašao dužnost pročelnika u tri mandata. Predavao je i na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu te na *Università Europea* u Rimu. Održao pozivna predavanja u Beču, Veneciji, Parizu, Ljubljani i Rimu. Autor 14 uredničkih i autorskih knjiga s temama iz hrvatske moderne povijesti. Prošle godine zaključio je kao voditelj projekt Hrvatske zaklade za znanost *Jadranske geopolitike u modernosti*.

Ivan Meštrović, »Sv. Jeronim«, ulje na drvu. Sliku je autor poklonio bratovštini sv. Jere na Marjanu 1954. godine, danas u Zbirci Nadbiskupskog ordinarijata u Splitu

Barbara Vujanović
Atelijer Meštrović u Zagrebu

TEMA SV. JERONIMA U OPUSU IVANA MEŠTROVIĆA

U religioznom opusu kipara Ivana Meštrovića izdvaja se nevelik, ali značajan segment posvećen svetom Jeronimu, ostvaren u mediju kiparstva, slikarstva i crteža. Početak bavljenja ovom temom koincidira s dramatičnim vremenom utamničenja umjetnika i Drugoga svjetskog rata. Posebno je važno istaknuti reljef s prikazom sveca koji resi ulaz u Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu, koji je nužno sagledati unutar konteksta ratnoga boravka umjetnika u Vječnome gradu.

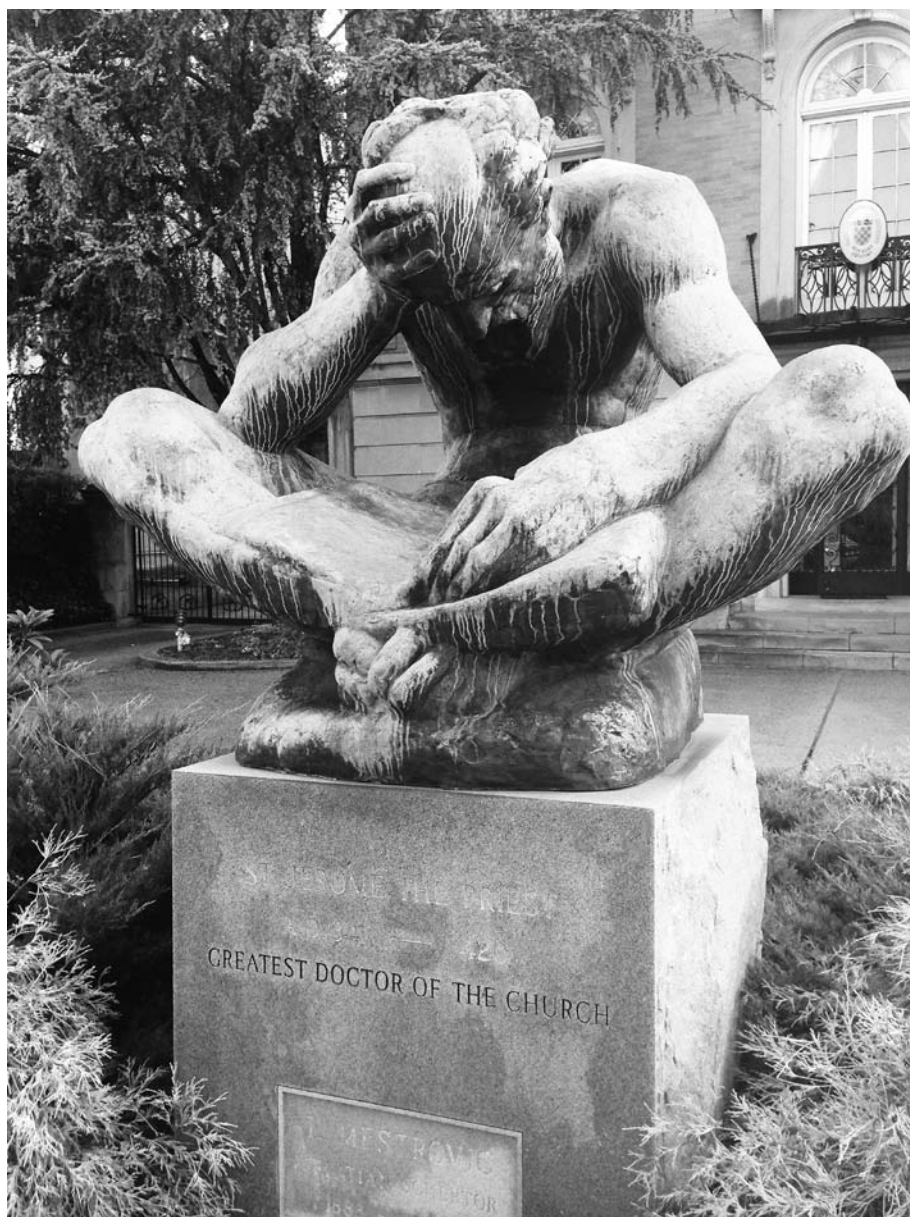
Autorica će u svojem izlaganju dati pregled i analizu djela posvećenih svecu, teologu, prevoditelju Biblije, te će ih sagledati u odnosu na Meštrovićevu biografiju, stvaralaštvo i povijesne okolnosti u kojima su nastajali.

Barbara Vujanović (1983.) diplomirala je povijest umjetnosti i francuski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Viša je kustosica Atelijera Meštrović, u kojem je zaposlena od 2009. godine. Autorica je knjige *Meštrovićev znak u Zagrebu* (izdavač Muzeji Ivana Meštrovića – Atelijer Meštrović, Zagreb, 2017.), te koautorica knjige *Ivan Meštrović i Česi: primjeri hrvatsko-češke kulturne i političke uzajamnosti* (izdavači Muzeji Ivana Meštrovića – Atelijer Meštrović, Zagreb i Hrvatsko-češko društvo, Zagreb, 2018.).

Kurirala je brojne izložbe moderne i suvremene umjetnosti. Koautorica je retrospektive Augustea Rodina, *Rodin u Meštrovićevu Zagrebu*, koju su Muzeji Ivana Meštrovića priredili s Musée Rodin 2015. godine u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu, te Meštrovićeve retrospektive *Jadranska epopeja – Ivan Meštrović*, koju se Muzeji Ivana Meštrovića 2017. godine organizirali s Međunarodnim kulturnim centrom u Krakovu. Koautorica je i izložbe *Skulptura i nagost – tjelesnost i erotika u djelima Ivana Meštrovića* (Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2016.; Cankarjev dom, Ljubljana, 2018.), također u organizaciji Muzeja Ivana Meštrovića. Koautorica je izložbe *»Otisci duše« – Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića*, ostvarene 2019. godine u suradnji Muzeja Ivana Meštrovića s Arheološkim muzejom Istre u Puli.

Od 2003. do danas redovito objavljuje kritike i stručne tekstove u novinama, časopisima te u stručnoj periodici. Sudjelovala je na više domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova s istraživanjima o životu i djelu Ivana Meštrovića. Trenutno na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zvršava doktorsku disertaciju o Ivanu Meštroviću pod mentorstvom dr. sc. Petra Preloga.

Ivan Meštrović, »Sveti Jeronim svećenik«, 1950-ih, brončana skulptura postavljena ispred zgrade hrvatskog veleposlanstva u Washingtonu

SADRŽAJ

Uvodna napomena (Ivan Bodrožić)	5
Raspored izlaganja	9
SAŽETCI	
Ivo Babić: Sveti Jeronim (Eusebius Sophronius Hieronymus, c. 347. – 420.), humanist Marko Marulić (1450. – 1524.) i kipar Andrija Aleši (1425. – 1505.)	15
Vesna Badurina Stipčević: Jeronimove <i>Vitae Patrum</i> u hrvatsko-glagoļjskoj književnosti	16
Anto Barišić: Jeronimov susret i kontroverzija s arijanizmom na Istoku	17
Taras Barščevski: <i>De optimo genere interpretandri</i> sv. Jeronima u teoriji i praksi današnjih prijevoda Svetoga pisma	18
Ivan Bodrožić: Jeronimov komentar Danijelovih sedmica u prepisci između salonitanskog biskupa Hezihija i sv. Augustina	20
Ivan Botica – Kristijan Kuhar: Služba na blagdan sv. Jeronima u hrvatskoglagoļjskim brevijarima	21
Nenad Cambi: Hieronymus, Stridon, Dalmatia	23
Bazyli (Remigiusz Stefan) Degórski: Il giudizio di san Girolamo sull'imperatore Costantino il Grande secondo la continuazione della »Cronaca« di Eusebio di Cesarea	25
Josip Faričić: Prostorni obuhvat Dalmacije tijekom prošlosti: geografski okvir potrage za zavičajem sv. Jeronima.	27
Roberta Franchi: From Erotic to Ascetic Desire: Jerome's Letters and the Song of Songs	29

Tomislav Galović: Dva papinska reskripta iz 1248. i 1252. godine o hrvatskim glagoljašima i sveti Jeronim (analiza i povijesna kontekstualizacija)	30
Giorgia Grandi: »Prius exerceri cupio«: <i>Jerome, discipulus and magister in the Lives and Letters</i>	32
Ines Ivić: Sveti Jeronim i franjevačka pobožnost	34
Branko Jozić: Dvije luči Dalmacije: Jeronim i Marulić	35
Josip Knežević: Poveznica <i>nova ex veteri haeresis</i> u tumačenju Jeronimova <i>Komentara na proroka Jeremiju</i> (In Hier. I,17,3) . . .	37
Silvio Koščak: Crkveni oci kod sv. Johna Henryja Newmana s naglaskom na sv. Jeronima	38
Kristijan Kuhar – Silvio Koščak: Naučitelji Crkve (Augustin, Ambrozije, Grgur i Jeronim) u hrvatskoglagoljskoj liturgijskoj tradiciji	39
Bratislav Lučin: Jeronimovski florilegij Petra Cipika	41
Ivan Matijević: Salona u Jeronimovo doba	43
Marko Medved: Liburnijska teza o lociranju Stridona i augustinska crkva sv. Jeronima u Rijeci.	44
Danka Radić: Sveti Jeronim i jadranske teme	45
Trpimir Vedriš: Gospođice s Aventina: Jeronimovo duhovno nasljeđe i rimska hagiografija.	47
Delphine Viellard: What is an illustrious man for Jerome in the <i>De Viris illustribus</i> ?	48
Josip Vrandečić: Sveti Jeronim u renesansi	49
Barbara Vujanović: Tema sv. Jeronima u opusu Ivana Meštrovića . . .	51

Izdavač
Književni krug Split
Ispod ure 3, Split

Internet knjižara na adresi
www.knjizevni-krug.hr

Za izdavača
Nenad Cambi

Lektura
Elizabeta Garber

Računalni slog
Književni krug Split

Likovno rješenje ovitka
Neven Marin

Tisak
Dalmacija papir, Split

Znanstveni skup *Sanctus hieronymus Dalmatiae vir illustris*
novčano su pomogli:
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Županija splitsko-dalmatinska
Grad Split

Tiskanje završeno u rujnu 2020.

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U SPLITU
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD HAZU U SPLITU